ბრძოლის ხმა

1930 წ. ივლისი
პარიზი

№ 8

1930 — JUILLET
Paris

ყოველთვიური ორგანო საქ. სოც.-დემ. მუშ. პარტ. საზღვარგარეთელ ბიუროსი ⁝⁝ «L' ECHO DE LA LUTTE» — Revue mensuelle duParti Social-Démocrate Ouvr. de Géorgie.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ოცნება და სინამდვილე

საფრანგეთის სოც. გაზეთ «პოპულერ»-ში მოხდა იშვიათი ამბავი: ორი მეგობარი ერთმანერთს წაეკიდენ საბჭოთა კავშირის გამო, ჟირომსკიმ გამოაქვეყნა საბჭოთა ქებანი, როზენფელდმა გაილაშქრა ამ ქების ფურცლის წინააღმდეგ. მართალია, რასაკვირველია, უკანასკნელი, მაგრამ ლოღიკაშია პირველი. რაკი ინტერნაციონალმა თავის მფარველობის ქვეშ გამოაცხადა საბჭოთა კავშირი, რაკი ის რაღაც უაღრეს წყობილებათ დასახა, რომლის ხელის შეხება საყოველთაოთ აკრძალულია, და რის თანახმა როზენფელდიცაა, უეჭველია ყველა ლოღიკის მქონე ადამიანმა უნდა იფიქროს—საბჭოთა სამფლობელოში რაღაც დიდებული პროცესი წარმოებს, სოციალისტებისათვის საგულისხმიერო და მისაბაძიო. ჟირომსკიმაც სწორეთ ეს დაიჯერა, მას ასე ჩააგონეს რუსის მენშევიკებმა; ახლა კი ეს უკანასკნელთ აღარ მოსწონთ და როზენფელდის კალმით თავისავე ნაღვაწს ებრძვიან! ერთი ხელით აშენებენ, მეორეთი ფუშავენ! ფაუსტის ორი სული რუსის სოციალისტებშიაც ბუდობს, რომელთა უკან მუდამ სჩანს მოსკოვის მეფისტოფელი. სანამ ინტერნაციონალი ბაუერ-დანის ოცნებას არ გამოეთხოვება და კაუცკის სინამდვილეს არ გაიზიარებს, მანამდე თითო ჟირომსკი არ დაილევა და ის მუდამ ლოღიკაში იქნება.

ჟირომსკი ემყარება ციფრებს, გამოქვეყნებულს ჟენევის შრომის ინტერნაც. ბიუროს მიერ. ცხადია, მოსკოვის გრძელს ხელს ამ ბიუროსამდეც მიუღწევია და თავისი ციფრები ხალას ჭეშმარიტებათ გაუსაღებია. იმ ბრძოლის და წმენდის შემდეგ მოსკოვის სტატისტიკურ დაწესებულებათა შორის, რაიცა ამ რამდენიმე წლის წინეთ ჩატარდა, გვეგონა ყველამ იცის რა ფასი აქვს ახლათ შეთხზულ ციფრებს. ეს ციფრებია ბოლშევიკების ოცნება, მათი სურვილი, მათი ტრფიალება, კომუნისტური გენერალური ხაზის გასამაგრებლათ. პოლიტბიუროს პოლიტიკური კურსი დგება არა სტატისტიკური სინამდვილის თანახმათ, არამედ პირიქით, თვით ეს სტატისტიკა მუშავდება პოლიტიკური კურსის თანახმათ. ოცნება და სინამდვილე ერთმანერთს ვერსად ვერ ხვდება.

ან საიდან წარმოიდგინეს ჟენევის ციფროსნებმა მიუდგომელი სტატისტიკის არსებობა ტირანიაში? სადაც არც ერთი თავისუფალი კერძო თუ საზოგადო დაწესებულება არ არსებობს, როგორ შეიძლება თავისუფალი სტატისტიკური დაწესებულება არსებობდეს. ჟირომსკი განსაკუთრებით გაუტაცებია ჟენევის ციფრებს კოოპერაციის შესახებ. ის სწერს:

«არ შეიძლება არ გაგანცვიფროს რუსული კოოპერაციის დიდ მნიშვნელობამ და გაზრდილ გაუმჯობესობამ, რაიცა თამაშობს შესანიშნავ ეკონომიურ, სოციალურ და კულტურულ როლს და არის სოციალისტური პოლიტიკის განსაკუთრებით საინტერესო და მიმზიდავი იარაღი. აქ ერთხელ კიდევ შეგვიძლიათ გაზომოთ და დააფასოთ კოოპერაციის როლი ეკონომიური და სოციალური გადასხვაფერების საქმეში» (№ 27 ივნისის).

ასეთია ციფროსანთა ინფორმაცია, ბოლშევიზანთა აღფრთოვანება.

როგორია სინამდვილე? აი საქართველოს ბოლშევიკების მთავარი პირი, კომპარტიის მდივანი ღოღობერიძე როგორ ახასიათებს კოოპერაციას ამავე პარტიის ყრილობაზე 29 მაის:

«ამხანაგებო, როგორ მუშაობს ჩვენი სასოფლო-სამეურნეო კოოპერაცია? ავიღოთ საკითხი, თუ როგორ აღწევენ მუშა-მომხმარებლამდე ცალკე სასურსათო სამეურნეო ნაწარმოებნი. თუ ავიღებთ ქართოფილს, კვერცხს, კარაქს, ყველს ან სხვა სასოფლო-სამეურნეო საქონელს, შემდეგ სურათს ვხედავთ. ადგილობრივი სასოფლო-სამეურნეო ამხანაგობა საქონელს უშუალოდ ყიდულობს გლეხობისაგან, შემდეგ გადასცემს რაიონულ კავშირს, რაიონული კავშირი სპეციალურ კოოპერატიულ ცენტრს, სპეციალური კოოპერატიული ცენტრი—სოფლის კავშირს, სოფლის კავშირი ამიერ კავკასიის სოფლის კავშირს, ამიერ კავკასიის სოფლის კავშირი—ამიერ-კავკასიის ბაღ-ბოსტან კავშირს, უკანასკნელი ამიერკავკასიის სამომხმარებლო კოოპერაციის კავშირს, ეს კიდევ—მუშკოოპს და მუშკოოპი კი მომხმარებელს. ამრიგად სასურსათო ნაწარმი გადის 10-11 ინსტანციას, სანამ მომხმარებლამდე მიაღწევდეს. ამასთან, ყველგან ადგილი აქვს ფასის დამატებას, საქონლის დანაკლისს და ვღებულობთ ისეთ სურათს, როცა, მაგ.: გლეხებისაგან გირ. ქართოფილს ყიდულობენ კაპიკნახევრად, ხოლო მუშა-მომხმარებელზე ჰყიდიან ოთხ და სამ მეოთხედ კაპიკად, ე. ი. ფასი იზრდება 300 პროცენტით. როცა ჩვენ ველაპარაკებით ცალკე კოოპერატორებს, ყველა ისინი საქმეს ისე ხატავენ, რომ სხვანაირად არ შეიძლება, რომ მთელი სისტემა იმგვარადაა აგებული, რომ აუცილებლად უნდა იყოს 11-12 ინსტანცია» («კომ.» № 132, 1930).

აი ეს თერთმეტ ინსტაციანი კოოპერაცია და სამასი პროცენტით გაძვირებული სანოვაგე თურმე მიმზიდველი იარაღია სოციალიზმის!

ახლა გავშინჯოთ რა ხარისხისაა ეს «მიმზიდველი იარაღი», როგორ «განსაცვიფრებლათ» მუშაობენ მუშათა კოოპერატივები მუშათა სასარგებლოთ. იგივე ორატორი ამ საგანზე იძლევა შემდეგ ცნობას:

«ამხანაგებო, მინდა შევეხო კიდევ ერთ საკითხს, მუშებისათვის მოწყობილ დახურულ სასადილოების მუშაობის საკითხს. მუშები ეხლა ჩივიან, რომ მათზე გაცემული სადილი ცუდი ხარისხისაა, და სავსებით სამართლიანად სჩივიან. ხომ უნდა იცოდენ კოოპერატორებმა, რომ უკეთესია სრულიად არ გასცენ სადილი, ვინემ აძლიონ ცუდი და აყროლებული სადილი. ჩვენი კოოპერაცია ყიდის დამპალ კონსერვებს, ზოგიერთ სასადილოებში სიმყრალის სუნი სდგას, არაფრის ჭამა არ შეიძლება და ეს აღშფოთებას იწვევს. რა თქმა უნდა, უფრო სწორი იქნებოდა სულაც არ იძლეოდენ სადილს, ვიდრე ასეთ სადილს იძლევიან» (იქ.).

რა უჯდება ხალხს ის სამეურნეო აპარატები, რომელნიც ასე ძვირ და უვარგის საქონელს აწვდიან საზოგადოებას? ამიერ-კავკასიის ც. კ. მდივანი ლომინაძე ამბობს: «სამეურნეო აპარატის ხარჯი თითო სულზე წლიურათ უდრის საშუალოთ ათ მანეთს, თუ არა მეტს. ამხანაგებო დამეთანხმებით იმაში, რომ ჩვენი აპარატი ცოტა ძვირია» (იქ. № 135). მაშასადამე მარტო საქართველოს საბჭოთა კოოპერატივები და სხვა სამეურნეო დაწესებულებანი უჯდება 30 მილიონი მან. ანუ საბჭოთა კურსით 375 მილიონი ფრანკი, ხოლო მთელ ამიერ-კავკასიას კი რვაას მილიონ ფრანკზე მეტი! ეს ამოდენა ფული იხარჯება კომუნისტების სადღეგრძელოთ, საზოგადოებას კი აყროლებული სადილი!

როგორც ხედავთ, ჟირომსკის ოცნება და მწარე სინამდვილე სრულიად არ ეთანხმება ერთმანერთს. და ეს ასეა ყველა სხვა საკითხში. ის დიდის აღტაცებით იხსენიებს საბჭოთა მოღვაწეობას განათლების სფეროში. საბჭოები თურმე «აწარმოებენ შესანიშნავ მუშაობას სწავლის გასავრცელებლათ და ახალი კულტურული ცივილიზაციის საყოველთაოთ გარდასაქცევათ». ესეც ალბათ ჟენევის პროფესორთა ციფრებია, ქაღალდზე მშვენიერათ ჩამოწერილი. ცხოვრებაში კი ამის მსგავსი არაფერია. მაგ. ამიერ-კავკასიის კომუნისტურ ყრილობაზე ბაქოს დელეგატებმა შემდეგი ცნობები გამოაქვეყნეს: აზერბეიჯანში «ერთი სკოლა მოდის 4 სოფელზე, ერთი სამკითხველო 40 სოფელზე და ერთი ბიბლიოთეკა 975 სოფელზე». სოფლის საბჭოების თავმჯდომარეთა შორის «65 პროცენტი წერა-კითხვის უცოდინარია, ხოლო საბჭოს წევრთა შორის წერა-კითხვის უცოდინართა რიცხვი 89 პროც. აღწევს» («კომ.» № 133, 136).

საბჭო ხომ «პროლეტარიატის დიქტატურის ორგანოა», ხოლო ეს ჩინებული დიქტატურა არა არის რა გარდა უვიცების აღვირახსნილი ფარფაშისა. მათი «სოციალისტური აღმშენებლობა» რა იქნება თუ არა აღსაშფოთებელი ძალმომრეობა ხალხის ფართო მასაზე. აი როგორ აგვიწერენ კომუნისტი ორატორები თავიანთ ნამოქმედარს სოფლათ, რასაც გლეხთა საერთო აჯანყების შემდეგ, «შეცდომათ» აღიარებენ. ამიერ-კავკასიის და საქართველოს ც. კ. მდივნები ამბობენ:

«ჩვენ დავაწექით იძულებითი მეთოდებს, მოვინდომებთ ადმინისტრატიული წესით საშუალო გლეხკაცობის შერეკა კოლექტიურ მეურნეობაში და ამით ერთბაშათ სოფლის ზოგიერთი ფენები ჩვენს წინააღმდეგ დავაყენეთ. საქართველოში მაგ. ხშირათ არ უშვებენ კოლექტიურ მეურნეობიდან გლეხს მისი სურვილისამებრ. არ აძლევენ კოლმეურნეობიდან გასულ გლეხს არაფერს» (კომ. № 135).

«ცეკას მეორე შეცდომა—ეს არის საკოლმეურნეო მოძრაობის ფაქტიურათ დეკრეტებით შექმნა... პარტიის ცეკას პლენუმის ეს გადაწყვეტილება გლეხობამ გაიგო როგორც ბრძანება, როგორც საბჭოთა ხელისუფლების დეკრეტი, რომელიც ავალებს მას შევიდეს კოლმეურნეობაში. ამიტომ გასაკვირი არ არის, რომ მაგ. გორის ოლქში გლეხს ხელში ეჭირა სტალინის წერილი, როგორც პასპორთი და ყვიროდა: გაუმარჯოს სტალინს, დამიბრუნეთ ჩემი ძროხებიო!.. კულაკების, როგორც კლასის, ლიკვიდაცია ჩვენ შევავსეთ ქალაქში ახალი ბურჟუაზიის (ე. ი. ბაზარზე წვრილი ვაჭრების) ლიკვიდაციის ლოზუნგით. მაგ. სამხრეთ ოსეთში «ბურჟუაზიას» ლიკვიდაცია უყვეს ერთ დღეში, ე. ი. წაიღეს მათი მთელი საქონელი კოოპერაციაში და გადასწყვიტეს, რომ ბურჟუაზია აღარ არის... ასეთი ლიკვიდაცია ჩატარებულ იქნა არა მარტო სამხრეთ-ოსეთში, არამედ ყოველგან» (№ კომ. 132). აზერბეიჯანის ყარაბახის ოლქში «კოლექტივიზაცია ჩაიშალა იმიტომ რომ იქ წაართვეს მოსახლეობას ძროხები და ერთ ბოსელში მოუყარეს თავი. დილიდან შუადღემდე უხდებოდათ ქალებს რიგში დგომა ერთი ჭიქა რძის მისაღებათ. რასაკვირველია, გლეხი ასეთი კოლექტივიზაციის წინააღმდეგ გამოვიდა...» (№ 133).

როცა ასე თვით ბოლშევიკები საჯაროთ თავს იწკეპლავენ, ამ დროს გამოდიან მეორე ინტერნაციონალის წევრები და მათ ქება-დიდებას ასხამენ! ჟირომსკი იქამდისიც კი მივიდა, რომ მთელ ამ აღმაშფოთებელ რბევას რევოლიუციათ სახავს, რომელიც თურმე არის «სოციალიზმისათვის ნაყოფიერი მოძღვრება და საგულისხმიერო გაკვეთილი». და ეს ასე იქნება მანამდე, სანამ ინტერნაციონალი არ აღადგენს საბჭოთა კავშირის ხალხებთან მორალურ ძაფებს და მათ არ ეტყვის: აილეთ საჭე და ეს ძალმომრეობათა ბრბო გადარეკეთო. მანამდე ჟირომსკი იქნება ლოღიკაში, ხოლო რუსის მენშევიკები წაჯექ-უკუჯექობაში.

◆

სრული დეზორგანიზაცია

სტალინის დიქტატურა კომუნისტურ პარტიის მე-16-ე ყრილობაზე უეჭველია განმტკიცდა. მემარჯვენე ოპოზიციის დამორჩილებით ჯუღაშვილი ფაქტიურად საბჭოთა კავშირის ერთად-ერთი და განუსაზღვრელი ბატონ-პატრონი შეიქნა.

მაგრამ რამდენად მაგარია ამ დიქტატურის ფესვები? რა ხდება ადგილობრივ?

ეს უეჭველია ყველაზე უკეთ იციან თვით ბოლშევიკთა ყეენებმა, რომელნიც სტალინისავე დანიშვნით ამ ჟამად განაგებენ საქართველოს და ამიერკავკასიას და საბჭოთა ყრილობაზე თავის შინაყმების წინაშე ავსა და კარგს, თუნდაც დიპლომატიური ენით ააშკარავებენ.

ეს ყეენები იძულებული შეიქნენ ამეტყველებულიყვნენ მას შემდეგ, რაც სტალინმა გლეხთა საერთო ამბოხების თავიდან ასაცილებლათ უკან დახევის ბრძანება გასცა და დროებით ხელი აიღო «ასი პროცენტით, სასოფლო კოლექტივიზაციის» გატარებაზე.

საყოველთაოთ ცნობილი ფაქტია, რომ ბოლშევიკთა ამ ექსპერიმენტს ხალხი ყოველგან მტრულად შეხვდა, ზოგან ამბოხებამაც იფეთქა. ბოლშევიკები აშკარა სინამდვილეს მალავდენ და ქვეყანას აყრუებდენ, ხალხი ნებაყოფლობით შედის კოლექტივშიო. ახლა ყური დაუგდეთ ბ. ბესო ლომინაძეს, პარტიის მდივანს, ამიერკავკასიის მასშტაბით. ის ამიერკავკასიის ყრილობის წინაშე აცხადებს: «ჩვენ დავაწექით იძულებითი მეთოდს, მოვინდომათ ადმინისტრატიული წესით საშუალო გლეხკაცობის შერეკა კოლექტიურ მეურნეობაში და ამით ერთბაშათ სოფლის ზოგიერთი ფენები ჩვენს წინააღმდეგ დავაყენეთ». (ქართული «კომუნისტი» № 135).

კიდევ უფრო კატეგორიულია ბ. ფილ. მახარაძე. ის ამბობს: «განკულაკება შეეხო არა მარტო კულაკებს, არამედ საშუალო და ღარიბ გლეხკაცსაც კი. დღეს ჩვენ ბლომათ გვაქვს იმის დამამტკიცებელი ფაქტები, რომ განკულაკებულთა დიდ ნაწილს საშუალო გლეხები შეადგენენ... განკულაკების დროს ასახლებდენ მთელ ოჯახს, რომელშიაც შედიოდენ 80-90 წლის მოხუცებულები, ინვალიდები, ქალები, ბავშვები და ავათმყოფები. სად ასახლებდენ მათ, სად უნდა წასულიყვნენ ისინი, კაცმა არ იცოდა. ამხანაგებო, დაშვებულმა შეცდომებმა გამოიწვია ის, რომ საშუალო გლეხკაცობამ, რომელიც არ შეიძლება არ ყოფილიყო კულაკების წინააღმდეგი, ბევრგან თანაგრძნობა გამოუცხადა გადასახლებულ კულაკებს. ამნაირმა განკულაკებამ დააშინა გლეხკაცობა და ის შიშით შედიოდა კოლექტივებში. აქ კი ჩვენ გვეუბნებოდენ, რომ გლეხკაცობა აღტაცებით, ენტუზიაზმით შედის კოლექტიურ მეურნეობაშიო. გარდა ამისა, კულაკებისაგან ჩამორთმეულ ქონებას და საქონელს სრულიად ვერ უვლიდენ. საქონელი ძვალტყავად იყო ქცეული. ცალკე შემთხვევაში ადგილი ჰქონდა გაფლანგვასაც... გაერთიანებულ ქონებას ხმარობდენ თავის მოთხოვნილებათა დასაკმაყოფილებლათ» («კომ, № 156).

კიდევ უფრო შორს მიდიან ზოგიერთი, ჩვენთვის უცნობი კომუნისტები, როგორც ამას გადმოგვცემს საქართველოს კომპარტიის მდივანი, მოსკოვის მიერ დანიშნული ლევ. ღოღობერიძე. ეს კომუნისტები ირწმუნებიან, რომ «მასიური კოლექტივიზაცია იყო მხოლოდ და მხოლოდ ადმინისტრატიულ ძალდატანების შედეგი»... ბ. ღოღობერიძე მათ აღშფოთებით მიმართავს: «კომუნისტები, რომელნიც ასეთ რამეს აცხადებენ, არსებითად მენშევიკების ანკესზე ეგებიან, რომელნიც ამტკიცებენ, რომ მთელი გლეხობა წინააღმდეგია კოლექტივიზაციის» (№132).

რომ სოციალდემოკრატიულ პარტიის საქმიანობა საქართველოში, ცენტრალურ კომიტეტის მიერ ფურცლების გამოცემა, რომელზედაც ასე დორბლებით ლიპარაკობს ბ. ღოღობერიძე და სხვადასხვა რაიონებში წარმოებული ფართო აგიტაცია, ძილს უფრთხობს ბ. ბ. ღოღობერიძეებს, ეს არ ახალია, ძველია. ახალია ის გარემოება, რომ კოლექტივიზაციის გამოცხდებით დღიდან თვით კომუნისტურ პარტიაში აღმოჩნდენ ისეთი ელემენტები, რომელნიც სტალინის დიქტატურას სოციალდემოკრატიულ პარტიიდან ნასესხებ არგუმენტებით ებრძვიან.

კომუნისტური ხელისუფლება მარტო გლეხკაცობის გაძარცვითაც არ კმაყოფილდება. «ზოგიერთ რაიონებში—ყრილობაზე აცხადებს ბ. შალვა ელიავა—ჩვენ ისეთი გატაცება გვქონდა, შევეცადენ ქალაქის ბურჟუაზიის ლიკვიდაციას 24 საათის განმავლობაში. ეს მოხდა მაგ. ისეთ უაღრესათ განვითარებულ ცენტრში, როგორიც არის ცხინვალი და ჩოხატაური (სიცილი)». («კომ.» 133)

კიდევ უფრო ღირსშესანიშნავია ბ. ლ. ღოღობერიძის განცხადება: «სამხრეთ-ოსეთში «ბურჟუაზიას» ლიკვიდაცია უყვეს ერთ დღეში, ე. ი. წაიღეს მთელი საქონელი კოოპერაციაში და გადასწყვიტეს, რომ ბურჟუაზია აღარ არის. ახალი ბურჟუაზიის ასეთი ლიკვიდაცია არსებათად ჩატარებული იქმნა არა მარტო სამხრეთ-ოსეთში, როგორც მე ვფიქრობდი, არამედ ყოველგან. რა არის თუ არა ახალი ბურჟუაზიის ლიკვიდაცია, როდესაც თფილისის მაზრა დახურეს კერძო ვაჭრობისათვის?» («კომ.» 132).

წარმოიდგინეთ, ბურჟუაზიის «ლიკვიდატორებმა» არც კოოპერაცია დაინდვეს. «სამწუხაროთ, ზოგიერთ რაიონებში—ამბობს შ. ელიავა—კოლექტივიზაციის გატარებასთან დაკავშირებით სასოფლო სამეურნეო კოოპერაცია გაუქმებულ იქნა» («კომ.» № 133).

ასეთ პირობებში ხალხის საერთო აღშფოთებამ იფეთქა, რამაც ზოგან სტიქიურად საბჭოთა საწინააღმდეგო ამბოხების ხასიათი მიიღო. ამ გარემოებას თვით სტალინის ყაენებიც ვერ მალავენ.

ბ. ღოღობერიძე ყრილობის წინაშე აცხადებს: «კულაკი, ბრძოლის იმ მეთოდებიდან, რომელსაც ის ჩვენს წინააღმდეგ მიმართავდა: ცეცხლის გაჩენა, ტერორი და სხვა, უფრო შორს მიდის, კიდევ უფრო გათავხედდა. კულაკები ალაგ-ალაგ პირდაპირ გამოდიან საბჭოთა ხელისუფლების წინააღმდეგ... კახეთში ისინი (კულაკები) აწყობენ შეიარაღებულ თავდასხმას, ჰკლავენ კოლმეურნეებს, ტერორს ქვეშ აყენებენ საშუალო გლეხობას და სხვ. ახალი ის არის რომ «კულაკებმა» ნაწილობრივ შესძლეს გლეხების დაშინება განკულაკებით, იყენებენ რა საუკეთესოდ ჩვენს მიერ დაშვებულ შეცდომებს... გლეხი ქალები თითქმის ყოველგან გარეგნულათ თაოსნობდენ ანტისაკოლმეურნეო და ზოგჯერ ანტისაბჭოთა გამოსვლებს. კახეთში გამოსვლას მეთაურობს ქალი და ისიც თეთრ ცხენზე, ალბათ წმინდა გიორგის მოსაგონებლათ» (კომ. № 132.).

აქ საინტერესო დამატებას ბ. ფილ. მახარაძე იძლევა. ის ამბობს: «კულაკები აყენებდენ ისეთ მოთხოვნილებებს, რომელნიც სცილდებოდენ კოლექტივიზაციის ფარგალს და ანტისაბჭოთა ხასიათს ღებულობდენ. ისინი მოითხოვდენ კომკავშირელების და კომუნისტების გაძევებას სოფლებიდან, თავისუფალ ვაჭრობას და სხვა» (კომ. № 136).

საქართველოს ყაენები ვერ ბედავენ აშკარათ განაცხადონ, რომ თეთრი გიორგის—საქართველოს ეროვნული დროშით გამოდიოდენ არა კულაკები, არამედ მთელი მშრომელი გლეხკაცობა. ის აყენებდა სწორეთ იმ ლოზუნგებს, რომელიც მეოთხე არალეგალურ ყრილობაზე ჩვენმა პარტიამ შეიმუშავა და რომელიც აშკარათ მიმართულია საბჭოთა ხელისუფლების გაუქმებასა და დემოკრატიულ რესპუბლიკის აღდგენისაკენ.

მერე რა ხდება ამ ჟამათ? დაიმორჩილეს თუ არა ბოლშევიკებმა სოფელი?

პასუხს ამიერ-კავკასიის მთავრობის თავმჯდომარე ბ. ელიავა იძლევა: «მდგომარეობა სოფლად—ამბობს ის—ჯერ კიდევ ყველგან გამოსწორებული არაა» (კომ. № 133). მოძრაობა გრძელდება.

სწორეთ ამ მოძრაობის შიშით, რამაც მრავალ რაიონში აშკარა ამბოხების ხასიათი მიიღო, სტალინმა გადასწყვიტა უკან დახევა. მას აქეთ ამიერკავკასიაში არსებულ ყველა ბოლშევიკურ ორგანიზაციების რღვევა განსაკუთრებით გაძლიერდა.

ყური დაუგდოთ ბ. ფილ. მახარაძეს:

«აშკარათ და გულახდილათ უნდა ვთქვათ—ეუბნება ის ყრილობას—რომ დიდი ნაწილი ადგილობრივი მომუშავეებისა, რომელნიც კოლექტივიზაციას ატარებდენ, უკმაყოფილო დარჩენ სტალინის წერილის გამოქვეყნებით. იყო შემთხვევები, როცა ეს წერილი დამალეს» (კომ. № 136).

მართლაც საჭირო შეიქნა 180 გრადუსით შემობრუნება,—«კულაკისათვის», თუ ის დახვრეტას გადარჩა, წართმეულ ქონების დაბრუნება, მაგრამ აკი ის გაფლანგულია. და აი იწყება წაჯექ-უკუჯექობა, დანაშაულის ერთი მეორეზე გადაბრალება. პარტიულ რიგებში «გენერალურ ხაზის» გამრუდებაზე ალაპარაკდენ, ხოლო ეს პირადათ სტალინის წინააღმდეგ მიმართულია. და აი «საორგანიზაციო დასკვნები» კეთდება. ამიერკავკასიის საოლქო კომიტეტი დამნაშავეთ ცხადდება და მისი წევრები აქეთ იქით ირეკებიან, რომ თავისი ტყავით სტალინის სიშიშვლე დაფარონ. მაგრამ რომ ეს საკმარისი არ დარჩა, ცხადათ მოწმობს ბ. შალვა ელიავას შემდეგი განცხადება ყრილობაზე: «ერთხელ და სამუდამოთ უნდა აღვიკვეთოთ ლაპარაკი, თითქოს შემცდარი იყოს პარტიის ხაზი» (კომ. № 133).

ცნობილია, რომ კომუნისტურ პარტიაში მუდამ არსებობდა სხვადასხვა დაჯგუფებანი, მიუხედავათ იმისა, რომ პარტიას მონოლიტურათ სახავდენ. ამიერკავკ. საოლქო კომიტეტის გადაყენების შემდეგ, რაც სტალინმა მოიმოქმედა, მდგომარეობა განსაკუთრებით გამწვავდა. ყური დაუგდოთ ბ. ბესო ლომინაძეს: «რამდენიმე სიტყვა მე მინდა ვთქვა იმ უპრინციპო დაჯგუფებათა შესახებ, რომელსაც ადგილი აქვს ჩვენს ზოგიერთ ორგანიზაციებში. ყველა აღიარებს, თუ რამდენათ მავნებელია უპრინციპო ბრძოლა, მაგრამ ეს ყველას არ უშლის ხელს იმაში, რომ თვით აწარმოოს ასეთი ბრძოლა (სიცილი).

... «თქვენ კარგათ იცით, თუ რა ბრძოლა სწარმოებდა უკანასკნელი ორი წლის განმავლობაში სომხეთის კომუნისტურ პარტიაში. ისიც იცით, თუ რა ძალები ღებულობდენ მონაწილეობას ამ ბრძოლაში. ძველი ნაციონალისტ-ოპორტიუნისტულ ხელმძღვანელობის წინააღმდეგ სომხეთში აღსდგენ ნამდვილი ინტერნაციონალური ბოლშევიკური კადრები. საბოლოო ანგარიშით პარტიის სწორმა ხაზმა გაიმარჯვა. ძველი ხელმძღვანელობა მოხსნილ იქნა» (კომ. № 135). შემდეგ გამოირკვა, რომ კოლექტივიზაციის სფეროში ახალმა ხელმძღვანელობამაც დიდი შეცდომა დაუშვა. ამით ისარგებლა ძველმა ოპორტუნისტულმა ფრთამ და «ამრიგად ხელმძღვანელობაში

დაიწყო დაშლის პროცესის ელემენტები. ცეკას შემადგენლობის ერთი ნაწილი დაჯგუფდა სრულიად არაპრინციპიალურ საფუძველზე. გადაწყვიტეს ცეკას მდივნის ამხ. ხანჯიანის ყველა მოქმედების ერთგვარ ზედამხედველობის ქვეშ დაყენება. ეს ყოველივე გამოაშკარავებულ იქმნა სომხეთის კომუნისტურ პარტიის ყრილობაზე. რა მოხდა მას შემდეგ? მოხდა ის, რომ პარტიის ხელმძღვანელობამ სომხეთში ვერ გარდაქმნა თავისი მუშაობა. მან ასეთი აბნეულობით დაჰკარგა კადრები. ხელმძღვანელობის რიგები გაიბზარა» (ბ. ლომინაძის სიტყვა. იქვე).

კიდევ უფრო არეულია კომუნისტურ პარტიის რიგები აზერბეიჯანში. იგივე ბესო ლომინაძე მას შემდეგნაირათ გვიხატავს: «მდგომარეობა ამხანათ აზერბეიჯანის კომუნისტურ პარტიაში მოითხოვს გადამჭრელ ზომების მიღებას პარტხელმძღვანელობის მუშაობის შემდეგში განმტკიცებისათვის. პირველ ყოვლისა უნდა აღმოფხვრილ იქნას ის გათიშვა, რომელსაც ადგილი აქვს ძველსა და ახალ ხელმძღვანელობის შორის... გარდა ამისა დაქსაქსულობის ელემენტები არის ახალ ხელმძღვანელობაშიც და ამასაც არავითარი პრინციპიალური საფუძველი არ აქვს... ამიერკავკასიის კომუნისტურ ორგანიზაციათა ყრილობამ წინადადება უნდა მისცეს ამხანაგებს, გადაჭრით აიღონ ხელი უპრინციპო ჯგუფურ ბრძოლაზე» (იქვე).

ზევით ჩვენ მოვისმინეთ, რომ სომხეთის კომუნისტურ პარტიის რაზმები საგრძნობლათ შემცირდა. კიდევ უფრო გარკვევით იგივე ლომინაძე ამ გარემოებას ადასტურებს აზერბეიჯანის შესახებაც:

«მას შემდეგ—ამბობს ის—რაც ეს ხელმძღვანელობა (აზერბეიჯ. კომ. პარტიისა) მოხსნილ იქმნა და დაისვა საკითხი გარდატეხის მოხდენის შესახებ, საოლქო კომიტეტმა ამ გადატეხის დროს უფრო მეტი კადრები დაჰკარგა, ვიდრე ეს მოსალოდნელი იყო და ამის მავნე გავლენა დღესაც არ არის აღმოფხვრილი. ეხლაც აშკარათ მოსჩანს აზერბეიჯანის კომუნისტურ პარტიის ხელმძღვანელობაში ის გაბზარული ადგილი, რომელიც ამ გადატეხის დროს მოხდა და ეს დიდათ აძნელებს მუშაობას» (ბესო ლომინაძის სიტყვა).

ამაოდ ცდილობენ ამიერკავკასიის ახალი, ზევიდან დანიშნულნი, საოლქო კომიტეტი და ეროვნულ რესპუბლიკათა ცენტრალური კომიტეტები მდგომარეობის გამოსწორებას და ამ მიზნით სოფლად ახალ მომუშავეებს ერეკებიან. კომუნისტურ პარტიასა და სოფელს შორის ორმო ამოთხრილია. და აი «ზოგიერთები ამ გაგზავნილ მუშაკებიდან გამორბიან სოფლიდან, ცენტრში მუშაობა ურჩევნიათ—მოთქვამს ბ. ლომინაძე. მათ შორის სამწუხაროთ არიან აზერბეიჯანის კომპარტიის ცეკას წევრებიც» (იქვე).

ეს ხდება იმიტომ, რომ მთელს ამიერკავკასიაში, როგორც ეს იძულებულია აღიაროს ბ. ლომინაძემ, «პარტიული ორგანიზაციები სოფლად მეტათ სუსტნი არიან» (იქვე), ამიტომ იყო კოლექტივიზაციის ჩასატარებლათ აუცილებელი შეიქნა ქალაქებიდან დამკვრელ რაზმების გაგზავნა. ხოლო სოფლის «საბჭო ხშირათ უკანა რიგში მიჩანჩალობდა—აუწყებს თავის შინა ყმებს ბ. ელიავა, სოფლის საბჭოების ავტორიტეტი კოლექტივიზაციის ჩატარების დროს ბევრ რაიონში დაეცა» (კომ. 133).

დღემდის ბოლშევიკური პარტია ცნობილი იყო თავისი სასტიკი დისციპლინით. მაგრამ აირ-დაირია ხელმძღვანელობა, ცენტრი სხვადასხვა ჯგუფებათ დაიყო, და პარტიის დადგენილებათა ასრულებაზედაც არავინ ფიქრობს. ფ. მახარაძემ ყრილობას შესჩივლა:

«გადავწყვიტეთ განკულაკებულთათვის საცხოვრებლის მინიმუმი დაგვებრუნებია. მაგრამ უნდა აღინიშნოს, რომ ზოგიერთ რაიონში კიდევ არის ჯიუტობა, არ უნდათ ცხოვრებაში გაატარონ ის, რაც ჩვენ დავადგინეთ» (ფ. მახარაძის სიტყვა. კომ. 136). ბ. ღოღობერიძე უსაყვედურებს ხაშურის რაიონის ხელმძღვანელთ, დღემდის გვერდს უხვევენ პარტიის გენერალურ ხაზს განკულაკების შესახებო.

და განა მარტო რაიონის კომიტეტი? ბესო ლომინაძე მოუთხრობს ყრილობას, რომ «საკავშირო კომუნისტურ პარტიის ცენტრალური კომიტეტი მოითხოვდა გადამჭრელ ზომების მიღებით პარტიულ და საბჭოთა აპარატის შესანახ ხარჯების შემცირებას... საოლქო პარტიულმა კომიტეტმა ცეკას ამ დადგენილების მიღების შემდეგ პირველ ყოვლისა ორჯერ გაადიდა საკუთარი აპარატი (სიცილი)»...

კიდევ უფრო უარესია მდგომარეობა, თუ სახეში სახელმწიფო აპარატს მივიღებთ. «ამიერკავკასიაში სახელმწიფო აპარატის ხარჯები მოსახლეობის თითო სულზე წლიურათ საშუალოდ უდრის 206 კაპეიკს» (იქვე). რუსეთის რესპუბლიკაში 109 კაპ., ხოლო უკრაინაში 103 კაპ. მართალია მას შემდეგ ჩატარებულა საბჭოთა აპარატის შემცირება ათი პროცენტით, მაგრამ «ეს შტატებს არ შეხებია. შტატები თუ არ გაიზარდა, ყოველ შემთხვევაში ხელუხლებელი დარჩა. მათ ინახავენ დაწესებულებები სხვა და სხვა სარეზერვო ფონდებით. რა უნდა უწოდოთ ამას თუ არა ცენტრალურ კომიტეტის დადგენილების აბუჩათ აგდება?» (იქვე). კომენტარიები მეტია.

პარტიულ ორგანიზაციის არევდარევით მთელ საბჭოთა აპარატის დეზორგანიზაცია მომზადდა. ეს პირველ ყოვლისა კომკავშირს დაეტყო. მართალია ქაღალდზე საქართველოში 92 ათასი კომკავშირელი ითვლება, მაგრამ თვით ამიერკავკასიის მთავრობის თავმჯდომარე ბ. შალვა ელიავა ვერ მალავს, რომ «სოფლად კომკავშირის გავლენა უმნიშვნელოა». მეორე ადგილას ის კიდევ უფრო კატეგორიულათ აცხადებს: «არც პროფესიონალური კავშირები და არც კომკავშირი ბევრ შემთხვევაში მოწოდების სიმაღლეზე არ დგანან» (შ. ელიავას სიტყვა. კომ. 133). განსაკუთრებით ეს ვაჟბატონი დამწუხრებულია პროფესიონალურ კავშირის მდგომარეობით. «ამქრული კარჩაკეტილობის—მოახსენებს ის ყრილობას—და ტრედიუნიონისტული განსაზღვრულობის ელემენტი ჯერ კიდევ აღმოფხვრილი არ არის. მე არასოდეს არ დამავიწყდება შემთხვევა, როცა ერთ-ერთი პროფკავშირის წარმომადგენელი საკითხს ასე აყენებდა. არის მუშა და არის დამქირავებელი. ჩვენთვის სულერთია ვინ იქნება ეს დამქირავებელი» (იქვე).

ჩვენი მუშათა კლასი თავიდანვე საკმაოთ იცნობდა რუსეთის ხიშტებზე დაყრდნობილ კომუნისტურ ხელისუფლებას. მაგრამ ის აშკარა გამოსვლას დიქტატურის ხანაში ადვილათ გასაგები მიზეზით ერიდებოდა. მაგრამ ცხოვრება აუტანელი ხდება და მუშათა კლასიც ამოძრავებას იწყებს. ეს ახალი გარემოება იწვევს მუშათა რეალურ ხელფასის დაცემას.

ავალაპარაკოთ ბ. ელიავა. «სჩანს განსაკუთრებულ ყურადღებას—აცხადებს ის—იპყრობს მუშათა მომარაგების საკითხი ეს საქმე მეტათ ცუდათ არის დაყენებული. ჩვენ არა თუ ვერ გავადიდეთ მუშათა რეალური ხელფასი, არამედ ვერ შევძელით მისი სათანადო დონეზე შენარჩუნება. დამნაშავეა ამაში დამამზადებელი ორგანიზაციები, მაგრამ უფრო მეტი ბრალი სამომხმარებლო ეგრეთ წოდებულ მუშათა კოოპერაციას მიუძღვის... კოოპერაციის აპარატი ბიუროკრატიული სენით არის დაავადებული. შტატები გაბერილია და ეს მთელ რიგს დაბრკოლებებს ქმნის მის მუშაობაში» (კომ. 133).

კიდევ უფრო სასტიკი მსჯავრით კოოპერაციის მოქმედებაზე ბ. ღოღობერიძე გამოდის. «სამომხმარებლო კოოპერაცია—ეუბნება ის ყრილობას—აგრეთვე ყველა ჩვენი ორგანოები გატაცებული არიან მოგებით, გატაცებული არიან მით, რომ რაც შეიძლება მეტი სარფა ნახონ და არა მით, რომ მაქსიმალურად გააუმჯობესონ მუშამომხმარებლისათვის საქონლის მიწოდების პირობები. ეს პირველი მიზეზია. მეორე მიზეზი ის არის, რომ ჩვენ ვქმნით აუარებელ სხვადასხვა ორგანიზაციებს და ამის გამო საქონელი არ იაფდება, პირიქით ძვირდება» (კომ. 132).

საბჭოთა სახელმწიფოში კოოპერაცია ცხოვრების გაძვირებას ემსახურება. ასეთია კომუნისტთა გავლენიან მეთაურთა ოფიციალური გამოსვლა. ამავე დროს ამიერკავკასიაში «სამეურნეო აპარატის ხარჯი თითო სულზე წლიურათ საშვალოთ უდრის 10 მანეთს თუ არა მეტს» (ბ. ლომინაძის სიტყვა).

კოოპერაცია და დამმზადებელი ორგანოები ხალხს ორმაგ ტყავს აძრობენ: ჯერ სახელმწიფო გადასახადის აწევით და შემდეგ ცხოვრების საზღაპრო გაძვირების ხელის შეწყობით.

ეს ცოტაა. თვით ნაწარმოების ხარისხი უფრო და უფრო ეცემა. «ბევრ საწარმოში—ყრილობას მოუთხრობს ლევ. ღოღობერიძე—ადგილი აქვს პროდუქციის ხარისხის გაუარესებას. მაგალითად, პროდუქციის ხარისხის მკვეთრი გაუარესების მოწმენი ვართ «მკერავში», ტყავის წარმოებაში, თამბაქოს ტრესტში... არავითარ საიდუმლოებას არ შეადგენს, რომ ჩვენ ნედლეულის ნაკლებობის გამო იძულებული ვართ, თამბაქოს მიუმატოთ 15 პროცენტი სვია, რის გამო აშკარაა ფუჭდება პაპიროსის ღირსება» (იქ.).

წარმოიდგინეთ, «ქალ. თფილისში მწვანილი არ არის» (იქ.), გვაუწყებს კომპარტიის მდივანი.

რამდენი ასეთი მაგალითი უნდა მოვთვალოთ! საგაზეთო წერილი მათ ვერ დაიტევს.

სურათი ნათელია, მდგომარეობა აშკარა.

დღეს კომუნისტთა მეთაურები საჯაროთ ადასტურებენ, რომ მთელი საბჭოთა აპარატი მოშლილია, პარტიის გავლენა დაცემულია, დისციპლინა შერყეულია, შინაური ურთიერთობა საოცრათ გამწვავებულია და სხვადასხვა ჯგუფთა შორის პარტიაში გათიშვა ჩამოყალიბებულია. ამავე დროს ყველა ეკონომიური ორგანიზაცია საბოლოოთ გადაგვარებულია, სპეკულიაციის იარაღია და ხალხის გაყვლეფის და ცხოვრების გაძვირებას ემსახურება.

კომუნისტურ პარტიის გაკოტრება თვით მათ მეთაურთა პირით საქვეყნოთ დამტკიცდა.

◆

ინდოეთის ბრძოლა თავისუფლებისათვის

ინდოეთის დიდი აჯანყების (1857 წ.) შემდეგ ფართე მოძრაობა იქ ინგლისის ბატონობისაგან გასათავისუფლებლათ მხოლოდ დიდი ომის დროს იწყება. ინდოელები მოკავშირეების მხარეზე იბრძოდენ და სიმამაცით უკან არავის ჩამორჩენიათ, პირნათლათ შეასრულეს დაკისრებული ვალდებულება, მაგრამ ამავე დროს მათში გაიღვიძა ღრმა შეგნებამ, რომ ვალდებულებასთან ერთად მათ სათანადო უფლებაც უნდა ჰქონოდათ.

ინდოეთის პრესაში, თუ კრებებზე კიდევ ომის დროს გაისმის მოთხოვნილება ინდოეთის უფლებრივათ ბრიტანეთის იმპერიის სხვა ერებთან გათანასწორებისა. ინდოეთის მნიშვნელობა ინგლისისათვის იმდენად დიდია, რომ ამ უკანასკნელს არ შეეძლო ანგარიში არ გაეწია მისი საზოგადოებრივი აზრისათვის. ლოიდ ჯორჯის მთავრობის წევრი და ინდოეთის საქმეთა მინისტრი, მონტეგიუ, მთავრობის სახელით აცხადებს 1917 წელს, ამ კოლონიაში თანდათანობით შემოღებულ უნდა იქნას თვითმართველობა, რათა ამ გზით განხორციელდეს იქ პასუხისმგებელი მთავრობაო. 1917 წელსვე ომის საერთო ხელმძღვანელოთ ლონდონში არსდება სამხედრო-საიმპერიო კაბინეტი და იქ ინგლისის და დომინიონების წარმომადგენლებთან ერთად ინდოელიც იღებს მონაწილეობას. მაგრამ ის არ წარმოადგენდა არც ინდოეთის მთავრობას და არც ინდოეთს იმ სახით, როგორც, მაგალითად, კანადელი წარმოდგენდა თავის ქვეყნის მთავრობას. ინდოელ დელეგატს ირჩევდა და ნიშნავდა ბრიტანიის მთავრობა.

სხვების დასანახავად «ინდოეთის წარმომადგენელი» ხელს აწერდა საერთაშორისო ხელშეკრულებებს და ინდოეთს თითქოს თავის წარმომადგენელი ჰყავდა ერთა ლიგაში, მაგრამ თვით ინდოეთში ამით მდგომარეობა არ იცვლებოდა და არ უმჯობესდებოდა. იქ ყველაფერი ძველებურათ სჩებოდა.

ბრიტანეთის ინდოეთის პროვინციებში დღესაც ინგლისელი გუბერნატორები განაგებენ და ბატონობენ. თვითეულ გუბერნატორთან არსებობს აღმასრულებელი საბჭო, რომლის წევრებს თვით გუბერნატორი ნიშნავს. არსებობს აგრეთვე შეკვეცილ საარჩევნო უფლების ნიადაგზე არჩეული საკანონმდებლო საბჭო, მაგრამ მას მხოლოდ სათათბირო ხასიათი აქვს და აღმასრულებელი ორგანოც მის წინაშე პასუხისმგებელი არ არის.

დაახლოვებით ასეთივე ხასიათის არის ცენტრალური მართვა-გამგეობა. უმაღლესი ძალა-უფლების მატარებელი მთელ ბრიტანეთის ინდოეთში ინგლისის მეფის მოადგილეა. ის არის ცენტრალური მთავრობის ხელმძღვანელი და თვითონ ირჩევს და ნიშნავს ამ მთავრობის წევრებს. არსებობს აგრეთვე ცენტრალური საკანონმდებლო საკრებულო, რომელსაც ცენტრალური მთავრობა არ ემორჩილება და არ არის ვალდებული მის წინაშე პასუხი აგოს. საკანონმდებლო საკრებულოს რაიმე გადაწყვეტილება ვერ შევა ძალაში, თუ ის მეფის მოადგილემ არ დაადასტურა. როგორც ინგლისელი, ისე ინდოელი ჯარის ნაწილებიც მეფის მოადგილეს ემორჩილებიან. ამნაირად ეს ვეებერთელა ქვეყანა მისი 320 მილიონი მცხოვრებით მასთან შედარებით პატარა ინგლისის სრულ ბატონობის ქვეშ იმყოფება.

1920-22 წლებში ინდოელები განდის და [illegible]ზენტის მეთაურობით დომინიონის სტატუტს თხოულობენ. შემდეგ მოძრაობა თანდათან ღრმავდება და ფართოვდება. 1927 წელს მაკდონალდი, როგორც ოპოზიციის ლიდერი, ინდოეთისათვის თვითგამორკვევის სრულ უფლებას მოითხოვს. 1928 წ. ეს მოთხოვნილება შეაქვს თავის პროგრამაში მუშათა პარტიას (ბირმინგამის კონგრესზე). 1927 წელს ბოლდვინის მთავრობამ დანიშნა სამივე პოლიტიკური პარტიების წარმომადგენლებისგან შემდგარი კომისია ლიბერალების ცნობილი ლიდერი, საიმონის თავმჯდომარეობით. კომისიის დანიშნულება იყო შეესწავლა კოლონიის მთელი მდგომარეობა და წარმოედგინა თავისი მოსაზრებანი საჭირო რეფორმების შესახებ. კაცი იფიქრებდა ინგლისის პოლიტიკური პარტიები მართლა სერიოზულ რეფორმების გატარებას ფიქრობენო. სამწუხაროდ ეს ასე არ გამოდგა.

როცა 1929 წლის ოქტომბერში მეფის მოადგილემ ინდოეთში, ლორდ ირვინმა, თავის დეკლარაციაში წინანდელი დაპირება ხელახლათ განიმეორა და დომინიონის სტატუტის შემოღების საჭიროებაზე მიუთითა, ამან ისეთი დიდი უკმაყოფილება და ოპოზიცია გამოიწვია ინგლისის კონსერვატიულ და ლიბერალურ წრეებში, რომ მაკდონალდის მთავრობა იძულებული შეიქნა უკან დაეხია და ლორდ ირვინის განცხადებისათვის შემასუსტებელი განმარტება მიეცა. მეორე მხრით, ორი წლის მუშაობის შემდეგ საიმონის კომისიამ გამოაქვეყნა თავისი მოხსენება, რომელმაც გაამართლა უკიდურესი პესიმისტების მოლოდინი. აქ დომინიონის სტატუტი ნახსენებიც კი არ არის. კომისიის აზრით მთელი ძალაუფლება ინდოეთში მეფის მოადგილის და ადგილობრივი გუბერნატორების ხელში უნდა დარჩეს. ინდოეთის მთავრობა პასუხისმგებელი უნდა იყოს მხოლოდ მეფის მოადგილის წინაშე. ამ უკანასკნელს უფლება უნდა ჰქონდეს ვეტო დაადოს საკანონმდებლო დაწესებულების გადაწყვეტილებებს და მათი თანხმობის გარეშე არ იმოქმედოს. ბრიტანეთის ინდოეთის იმ ცხრა პროვინციაში, სადაც, კომისიის აზრით, შემოღებულ უნდა იქნას პასუხისმგებელი მთავრობები, გუბერნატორებს ისეთი უფლებები ეძლევათ, რომ მათ შეუძლიათ არავითარი ანგარიში არ გაუწიონ საკანონმდებლო დაწესებულებებს. თუ დღემდე ჯარის ინდოელი და ინგლისელი ნაწილები მეფის მოადგილეს ემორჩილებოდა, ამიერიდგან ის პირდაპირ ბრიტანეთის საიმპერიო მთავრობას უნდა დაემორჩილოს. ხდება კიდევ მეტი ცენტრალიზაცია. რა გასაკვირია, რომ საიმონის კომისიამ საერთო უკმაყოფილება და აღშფოთება გამოიწვია მთელ ინდოეთში.

ინგლისმა ვერ მოაგვარა დროზე ინდოეთის საკითხი და მთელ ინდოეთში უდიდესი უნდობლობა და ანტიბრიტანული სულისკვეთება გამოიწვია. უნდობლობა არა მხოლოთ ინგლისის კონსერვატიულ და ლიბერალურ პარტიების მიმართ, არამედ, სამწუხაროთ, მუშათა პარტიის მიმართაც. მუშათა მთავრობამ ამ საკითხში მეტათ დიდი გაურკვევლობა და მერყეობა გამოიჩინა. უნდობლობა მუშათა პარტიის მიმართ გაათკეცდა, როცა გამოირკვა რომ საიმონის მოხსენება კომისიის ყველა წევრების მიერ, რომელთა შორის მუშათა პარტიის ორი წევრი იყო, ერთხმათ იქნა მიღებული და დადასტურებული.

1928 წელს შეკრებილმა ინდოეთის ნაციონალურმა კონგრესმა დაადგინა, რომ თუ 1929 წლის დამლევისათვის არ იქნებოდა შემოღებული დომინიონის სტატუტი, ბრძოლა გაიმართებოდა სრული დამოუკიდებლობისათვის და ინგლისიდან ჩამოშორებისათვის. ეს მუქარა შესრულებულ იქნა. დღეს ინდოეთში სწარმოებს მასიური ბრძოლა ინგლისის ბატონობის წინააღმდეგ, რომლის მთავარი ფორმა საერთო ბოიკოტია, როგორც პოლიტიკური ისე ეკონომიური. ადვილი წარმოსადგენია თუ რა გავლენა უნდა ქონდეს ინდოელების ასეთ ბრძოლას ინგლისის ისედაც მეტად მძიმე ეკონომიურ მდგომარეობაზე.

ინგლისის მთავრობა ინდოელებს დატყვევებით, დემონსტრაციების გარეკით და ხშირათ იარაღითაც უპასუხებს. ასეთ პირობებში მეტად საეჭვოა ინდოელების მონაწილეობა ლონდონის კონფერენციაზე, რომელიც შემოდგომისათვის მოიწვია ინგლისის მთავრობამ. საერთო ენის გამოსანახავად საჭიროა რომ ინგლისის მთავრობამ სრული პოლიტიკური

გლეხთა საკითხის გამო

«სოც. ვესტნიკ»-ის მაისის №-ში (9) მოთავსებული იყო დალინის წერილი გლეხობაზე, სადაც ავტორი საქართველოს სოციალდემოკრატიას ეკამათება. მას იქ მოჰყავს ჩვენი აზრი, ხოლო არ აღნიშნავს წყაროს საიდანაც იღებს ციტატებს. დოკუმენტი, რომელსაც ეხება დალინი, ჯერ არ ყოფილა გამოქვეყნებული; ეს არის ჩვენი პარტიის მეორე მემორანდუმი (პირველი გამოვაქვეყნეთ «ბრ. ხმის» 1 ნომერში) შესახებ «ომის საშიშროებისა აღმ. ევროპაში». წარგზავნილი ინტერნაციონალში რუს. სოც.-დემ. მუშ. პარტიის მემორანდუმის საპასუხოთ, რომელიც უმთავრესად ჩვენს წინააღმდეგ იყო მიმართული. რომ დალინის ცალმხრივმა წერილმა გაუგებრობა არ დაბადოს ქართველ მკითხველში, მოგვყავს აქ ზემოხსენებულ ჩვენი მემორანდუმის ის ადგილი, რომელიც არკვევს გლეხობის სოციალ-პოლიტიკურ ვითარებას.

«ჩვენი პოლიტიკური ხაზია: პროლეტარიატის და გლეხობის ბლოკი ბოლშევიკური დიქტატურის დასანგრევათ და ძალაუფლების დასაპატრონებლათ. შექმნა მშრომელთა დემოკრატიულ მთავრობათა. როგორც ცენტრში, ისე ნაციონალურ რესპუბლიკებში. მათ მიერ შეთანხმებით და მოლაპარაკებით მოგვარება ყველა სადაო საკითხების და საერთო ძალღონით დემოკრატიის დამაგრება საბჭოთა მთელ ტერიტორიაზე ხალხის სუვერენობის და ერის თვითგამორკვევის ნიადაგზე.

ამ ხაზს რუსის ამხანაგები უპირდაპირებენ შემდეგ დებულებებს: ბლოკის შეუძლებლობა, ვინაიდან გლეხობა ბონაპარტიზმის და ფაშიზმის ბუნებრივი ლაშქარია; აქედან დემოკრატიული რევოლუციის შეუძლებლობა; დემოკრატიის დამყარება არა სახალხო მოძრაობით, არამედ თვით ბოლშევიკურ დიქტატურის საშუალებით. ნაც. პრობლემა კი გადაიდვას მანამდე, «სანამდე რუსეთში არ მომაგრდება დემოკრატია».

აშკარაა, ძირითადი უთანხმოება მომდინარეობს გლეხების როლის შეფასებიდან. ეს საკითხი გამოდის საბჭოთა ტერიტორიის ფარგლებიდან. ის საერთაშორისო აქტუალური პრობლემაა. დასავლეთში ჩვენ ვხედავთ, რომ გლეხობის უყურადღებობით, ან და ამ ყურადღების მიქცევის დაგვიანებით სოციალისტების მიერ, გლეხობა გადასროლილ იქნა ფაშიზმის და სხვა ანტიდემოკრატიულ მიმდინარეობათა ბანაკში. ამიტომ შევჩერდეთ ამ საჭირბოროტო საკითხზე.

ჩვენს შეხედულობას გლეხობაზე რუსის ამხანაგები უწოდებენ «მეტის მეტად მარტივს» და მას უპირდაპირებენ თავის თეორიას. ისინი სწერენ:

«ბოლშევიკებმა მოჰკლეს და ეკონომიურათ დააქციეს გაბატონებულ კლასთა მრავალი წევრი და კაპიტალისტურ ურთიერთობის მრავალი წარმომადგენელი, რათა ხელი შეეშალათ ამ კლასების კვლავ გაბატონებისათვის. მაგრამ თვით ამ კაპიტალისტურ ურთიერთობას და განსაკუთრებით 71.000.000 გლეხთა კაპიტალისტურ საწარმოო წესის მოსპობა მათ შესაძლებლობას აღემატებოდა, და—რაც გაცილებით უფრო მნიშვნელოვანია—მათ ვერ შესძლეს ეს კაპიტალისტური ურთიერთობა სახალხო მეურნეობისათვის ზედმეტად გაეხადათ. საბჭოთა დიქტატურის სასოწარკვეთილ ცდის მიუხედავათ, მათ შესძლეს თავიდან მოეშორებიათ მხოლოდ რამოდენიმე კერძო კაპიტალისტი და არა თვით კაპიტალიზმი, რომელიც, როგორც ეს თვით ლენინს უნდა აღეარებია «ნეპის» შემოღების ხანაში, დაუშრეტელ წყაროს პოულობს ოცდაოო (დღეს უკვე ოცდახუთ) მილიონ კერძო კაპიტალისტურ მეურნეობაში (ფერმები)».

ამ სიტყვების აზრი აშკარაა: გლეხთა მეურნეობა კაპიტალისტური წარმოებაა, გლეხები კაპიტალიზმის მატარებელი კლასია და მაშასადამე ბოლშევიკებმა ვერ მოსპეს კაპიტალიზმი, ვინაიდან ვერ მოსპეს გლეხთა კერძო წარმოება. ამ ეკონომიური შეხედულებისაგან გამომდინარეობს პოლიტიკური და ტაქტიკური ხაზი—რაკი გლეხი კაპიტალისტია, ის ვერ იქნება დემოკრატიზმის მატარებელი, ის ბონაპარტიზმ-ფაშიზმის ბუნებრივი ლაშქარია. ამით ბოლშევიკების დღევანდელი ბრძოლა გლეხობასან სავსებით გამართლებულია, ვინაიდან ეს არის ბრძოლა კაპიტალისტურ მეურნეობასან, როგორც ამას თვით დიქტატორები აცხადებენ.

ეს ბოლშევიზანური იდეოლოგია სავსებით ეწინააღმდეგება თანამედროვე სოციალისტურ მარქსისტულ იდეოლოგიას. და მართლაც, კომ. მანიფესტი გლეხის მეურნეობას უწოდებს «ბურჟუაზიულ საკუთრების ხანის წინანდელ ფორმას საკუთრებისას», ხოლო თვით «კაპიტალში» სწერს: «წარმოების და არსებობის საშუალებანი, რომელნიც უშუალო მწარმოებელს ან თვით მუშას ეკუთვნის, არ შეადგენენ კაპიტალს», ან და: «გაპნეული საწარმოო საშუალებანი, რომელსაც თვით მწარმოებელნი იყენებენ წარმოებაში და რომლითაც ისინი თავის საზრდოს პოულობენ, ხოლო სხვისი შრომა არასოდეს სახიერდება ამ საწარმოო საშუალებებში და არ სძენს მათ ღირებულებას, ისევე არ შეადგენენ კაპიტალს, როგორც თვით მწარმოებელის მიერ მოხმარებული მისი საკუთარი ნაწარმოები არ შეადგენს საქონელს».

აი გლეხობის ამ ეკონომიური მდგომარეობიდან გამომდინარეობს მისი პოლიტიკური მდგომარეობაც, მისი ბუნებრივი დემოკრატობა, მისი პროლეტარიატთან დაკავშირების შესაძლებლობა. ენგელსი თავის ცნობილ წიგნში «გლეხთა ომი გერმანიაში» გლეხობას (საშუალოს და წვრილის) აცხადებს მუშათა კლასის «Bundesgenosse»-თ (მოკავშირე). სოციალისტური პარტიების მთელი სასოფლო პოლიტიკა, განსაკუთრებით გლეხთა მრავალრიცხოვან ქვეყნებში (როგორც მაგ. საფრანგეთი, დანია და სხ.) აგებულია სწორეთ ამ მარქსის და ენგელსის დებულებებზე, ხოლო ის რასაც რუსის მენშევიკები სწერენ ამას ბურჟუაზიული მწერლები უსაყვედურებენ სოციალისტებს და მათ თავს ესხმიან—გლეხების გაპროლეტარებას და ექსპროპრიაციას ითხოვთო.

გლეხთა ბონაპარტისტობაზე მლაღადებელნი ჩვეულებრივათ ემყარებიან მარქსის მე-18 ბრიუმერის ერთ ალაგს სადაც დახასიათებულია საფრანგეთის გლეხობა და მისი რწმენა ბონაპარტებში. მაგრამ ისინი ამ ადგილს ბოლომდე არ კითხულობენ, თვარა გაიგებდენ რომ ლაპარაკია ჩამორჩენილ, კარჩაკეტილ გლეხობაზე, რომელსაც ეპირდაპირება მოწინავე, რევოლიუციური გლეხობა.

აი მარქსის სიტყვები:

«მაგრამ—მეტყვიან—აი გლეხთა აჯანყებები ნახევარ საფრანგეთში, არმიის მიერ გამართული ნადირობა სოფლელებზე, გლეხების მასიური დატუსაღება და გადასახლება. ლიუდოვიკ მე-14 დროიდან საფრანგეთს არ უნახავს გლეხების ასეთი დევნა «დემაგოგიურ საქციელისათვის».

«მაგრამ საჭიროა კარგად გაგება. ბონაპარტთა დინასტია წარმომადგენელია არა რევოლიუციური, არამედ კონსერვატიული გლეხის, არა იმ გლეხის რომელიც მოწადინებულია გაარღვიოს თავისი პარცელი (ერთი ნამცეცი მიწა), რომელიც შეადგენს მი-

ამნისტია გამოაცხადოს და რეპრესიებზე ხელი აიღოს. მისგან არის დამოკიდებული შექმნას შესაფერი პირობები და «მოლაპარაკება მიმართოს ისეთი გზით, რომელიც რაც შეიძლება მალე უზრუნველჰყოფს სავსებით პასუხისმგებელ და ავტონომიურ მთავრობის დაწესებას» ინდოეთში. ამას ამბობდა ინტერნაციონალის ეკზეკუტივი თავის რეზოლიუციაში ინდოეთის შესახებ გასულ მაისში. რომ მომავალ კონფერენციის შეკრება შესაძლებელი გახდეს, აუცილებელი იქნება აგრეთვე მაკდონალდის მთავრობამ ეხლავე განაცხადოს, რომ ინდოეთში დომინიონის სტატუტის შემოღების საკითხი სადაო არ იქნება კონფერენციაზე.

ინდოეთის მცხოვრებთა დიდ უმრავლესობას უნდა დომინიონის სტატუტი, ეს მისი ნებისყოფის საკითხია, აქ მხოლოთ მას აქვს ხმა და ამ მხრივ მას მეორე მხარე ვერაფერს მოახვევს თავზე. თვითგამორკვევის უფლება ცალმხრივია და მას მხოლოთ თვით გამომრკვევი უნდა აძლევდეს ამა თუ იმ შინაარს.

ინგლისელებს და ინდოელებს მომავალ კონფერენციაზე, თუ ის შეიკრიბა, ბევრი საკითხები ექნებათ საკამათო და მოსაგვარებელი. ინგლისს მილიარდი გირვანქა სტერლინგი აქვს დაბანდებული ინდოეთში; მას იქ უდიდესი ეკონომიური ინტერესები აქვს; დადგება საკითხი ინდოეთიდგან ინგლისის ჯარის გამოყვანისა და სხვა. ყველა ამ საკითხების მოსაგვარებლათ ერთნაირი გარდამავალი ხანის განსაზღვრა იქნება საჭირო.

ინგლისს თუ არ უნდა დაიგვიანოს და მით იმავე მდგომარეობაში ჩავარდეს, რომელშიაც 1919-1920 წლებში მოხდა ირლანდიის წინაშე, მან ეხლავე უნდა აღიაროს ინდოეთის თვითგამორკვევის უფლება და მიანიჭოს მას დომინიონის სტატუტი.

ევროპის სოციალისტურ პრესაში, განსაკუთრებით გერმანიისაში, ის აზრი სუფევს, თითქოს ინგლისის მუშათა მთავრობას არ შეეძლოს სხვანაირათ მოიქცეს, ვიდრე ის იქცევა აქამდე. ინდოეთში დომინიონის სტატუტის შემოღების წინააღმდეგნი არიან კონსერვატორები და ლიბერალები. მუშათა მთავრობა კი უმცირესობის მთავრობაა და მან რომ ინდოეთში დომინიონის სტატუტის შემოღებას შეეცადოს, მეორე დღესვე გადმოაგდებენ, ამიტომ ის იძულებულია რეპრესიებს მიმართოს. ინდოელებს კი არ ესმით, რომ კონსერვატორების მთავრობის დაბრუნებით რეპრესიები კიდევ უფრო გაძლიერდება და მათი მდგომარეობაც კიდევ უფრო გაუარესდება. ინდოელები კი სამართლიანად ფიქრობენ, რომ იქნება ლიბერალურ-კონსერვატიული, თუ მუშათა მთავრობა, რეპრესიებზე ინგლისი ხელს არ აიღებს; ეს ხომ გამოცდილებამ დაადასტურა. თავისუფლებას ნებაყოფლობით არავინ იძლევა, ის მოპოებულ უნდა იქნას ბრძოლით და ცოტა მეტი თუ ნაკლები რეპრესიების მოსაზრებით ჩვენ ბრძოლას თავს ვერ დავანებებთო.

მართალია, რომ ინგლისის საზოგადოებრივი აზრის უმეტესობა ინდოეთის თავისუფლების წინააღმდეგია და ასეთ პირობებში მუშათა მთავრობას ინდოეთის საკითხის რადიკალურათ გადაჭრა უნდა გასჭირვებოდა. მაგრამ, როცა მუშათა მთავრობა დგებოდა, მან კარგათ იცოდა, რომ უმუშევრობის საკითხის შემდეგ ყველაზე უფრო რთული საკითხი მისთვის ინდოეთის საკითხი იქნებოდა და უნდა ითქვას, რომ მას არ მიუღია ზომები, რათა საზოგადოებრივი აზრი მოემზადებია. ინდოეთის საკითხის რადიკალურათ გადაჭრისათვის. საიდუმლოებას არ შეადგენს, რომ თვით მუშათა პარტიის წევრების დიდი ნაწილი ინდოეთის საკითხში კონსერვატორებიდგან თუ ლიბერალებიდგან ბევრით არაფრით განსხვავდებიან. ინგლისურ ტრადიციულ იმპერიალისტურ ფსიხოლოგიისაგან ჯერ მთლათ არც მუშათა პარტიის წრეები განთავისუფლებულან.

პ. შ.

ირ. წერეთლის და დანის დავა

«ვოლია როსიი»-ს უკანასკნელ №-ში (5-6), გამოქვეყნებულია «ი. გ. წერეთლის თხოვნით» მისი «ღია წერილი რ. ს. დ. მ. პ-იის საზღვარგარეთელ დელეგაციას» და ამ უკანასკნელის პასუხი. ეს დოკუმენტები, რომელსაც ახლავს ი. წერეთლის მოსაზრებები საზღვარგარეთელ დელეგაციის პასუხის შესახებ, შეადგენენ გაგრძელებას იმ დავისას, რომელიც დანსა და წერეთლის შორის დაიწყო 15 მარტის კრებაზე პარიზში. გამოქვეყნებულმა მიწერ-მოწერამ უკვე ჰპოვა გამოხმაურება კერენსკის «დნიში». უეჭველია «სოც. ვესტნიკიც» თავის სიტყვას იტყვის ამის გამო. მაშინ ჩვენც ჩვენს აზრს გამოვთქვამთ არსებითად ამ დავის შესახებ. ჯერ-ჯერობით კი გავაცნობთ ქართველ მკითხველს მოკლეთ ი. წერეთლის და რ.ს.დ.მ.პ. საზღვარგარეთელ დელეგაციის მიწერ-მოწერას, რამდენადაც ეს შესაძლებელია ყოველთვიურ გაზეთში.

ღია წერილში რუს მენშევიკების საზღვარგარეთ. დელეგაციისადმი წერეთელი აღნიშნავს, რომ თავის საპასუხო სიტყვაში 15 მარტის კრებაზე დანმა დაიჭირა ახალი. რ. ს. დ. მ. პარტიისათვის უჩვეულო პოზიცია საქართველოს საკითხში. დანმა განაცხადა, რომ «ერთი ქვეყნის დამოუკიდებლობაც კი უდრის «რამდენიმედ» რუსეთის დაშლას» და რომ «არსებულ ისტორიულ პირობებში» საქართველოს დამოუკიდებლობა შეუძლებელია თუ იმავე დროს არ იქნა აღიარებული აზერბაიჯანის, სომხეთის, უკრაინის და სხვ. დამოუკიდებლობა, «ე. ი. ფაქტიურად «რუსეთის დაშლა»-ო. წერეთლის აზრით, «კითხვა თუ ასე დაისვა, საქართველოს ეროვნულ დამოუკიდებლობის იდეა მართლაც აშკარად დაუპირდაპირდება რუსეთის ყველა დანარჩენ ხალხების ინტერესებს, და არც ერთ რაგინდ მხურვალე მომხრეს ეროვნულ თვითგამორკვევის თავისუფლებისას არ ექნებოდა უფლება მოეთხოვა პატარა საქართველოს განთავისუფლება, თუ კი გამოირკვეოდა, რომ ეს განთავისუფლება დაკავშირებულია იმ ვეებერთელა სახელმწიფოებრივ მთელის ძალდატანებით დარღვევასან, რომელსაც რუსეთი ეწოდება». მაგრამ რომ ეს ასე ყოფილიყო, მაშინ საბჭოთა ხელისუფლებასაც ვერ უსაყვედურებდით საქართველოში შეჭრას, მისი დამოუკიდებლობის მოსპობას და მის პყრობას «არსებულ ისტორიულ პირობებში» თვისი ჯარების საშუალებითო.

«დანის განცხადების აზრი მხოლოდ ერთია: არსებულ ისტორიულ პირობებში ურთიერთობას რუსეთსა და საქართველოს შორის აწესრიგებს ძალა; ეს ძალა იმდენად მეტია რუსეთის მხარეზე, რომ ვინც საქართველოს დამოუკიდებლობას იცავს უნდა იცოდეს, რომ ამ დამოუკიდებლობას შესაძლებლათ გახდის მხოლოდ რუსეთის დასუსტება მისი დანაწილების საშუალებით, ე. ი. თავისი ანგარიში მან რუსეთის დაშლაზე უნდა ააგოს.

«კითხვის ასე დასმას მე არასოდეს არ ვიღებდი და არც ეხლა ვიღებ», აცხადებს ი. წერეთელი.

საქართველოს დამოუკიდებლობის საქმეში ის იმედს ამყარებს «იმ დემოკრატიულ ძალების განვითარებასა და გამაგრებაზე. რომელსაც მომავალი ეკუთვნის მთელს ქვეყანაზე»... «რუსეთში ამ ჟამად დემოკრატიის მდგომარეობა თითქოს მეტისმეტად უიმედოა. მაგრამ, რა თქმა უნდა, თქვენ ჩემზე ნაკლებ არ უწყით, რომ სტალინის მერყევ დიქტატურას არ ძალუძს დაუხშოს მას ისტორიულ განვითარების გზები».

«თქვენ იცით—ეუბნება წერეთელი რუს ამხანაგებს—რა ღრმა და ძლიერია მთელ ქართველ ხალხში ეროვნულ დამოუკიდებლობისადმი მისწრაფება». თქვენ პარტიას ეს არა ერთხელ აღუნიშნავს... მაგრამ წარმოიდგინეთ, რომ ქართველ ხალხს მართლაც დაეხშო იმედი თავისი იდეალის განხორციელებისა რუსეთის და მთელ დემოკრატიასან შეთანხმებული ბრძოლის საშუალებით; წარმოიდგინეთ, რომ მან დაიჯერა, რომ მისი გამარჯვებისათვის აუცილებელია «რუსეთის დაშლა». განა თქვენ გგონიათ რომ მასში ამ რწმენის განმტკიცებით შეიძლება სარგებლობა მოუტანოთ ან ქართველ ხალხს, ან რუსეთის დემოკრატიას?»

შემდეგ ავტორი არჩევს და უკუაგდებს დანის დებულებას, რომ მისი ახლად გამოთქმული შეხედულება საქართველოს დამოუკიდებლობაზე გამომდინარეობს რ. ს. დ. მ. პარტიის ნაციონალურ პლატფორმაში ჩამოყალიბებულ პრინციპებიდან. წერეთელი აღნიშნავს, რომ დანი ივიწყებს ამ პლატფორმის სპეციალურ პუნქტს საქართველოს შესახებ და რომ ეს პუნქტი მოითხოვს «საქართველოდან საოკუპაციო ჯარის გაყვანას».

«რა იმედებიც არ უნდა ჰქონდეს რ.ს.დ.მ.პ. საქართველოს ხალხის სულისკვეთების შეცვლის შესაძლებლობაზე მომავალში, დღევანდელ პირობებში ხომ უეჭველია—და ეს თქვენს პარტიას არა ერთხელ აღუნიშნავს,—რომ საქართველოდან საოკუპაციო ჯარის გაყვანა მოასწავებს ამ ქვეყნის დამოუკიდებლობის აღდგენას.» ... «საქართველოდან საბჭოთა ჯარების გაყვანა და მისთვის თავისუფლად გამოთქმულ მისი ნება-სურვილისამებრ მისი ყოფაცხოვრების მოწყობის უფლების მინიჭება—ხომ სოციალისტური ინტერნაციონალის მოთხოვნილებაა, რომელიც ამ უკანასკნელს მრავალჯერ გამოუთქვამს სხვადასხვა შემთხვევების გამო. და ამ მოთხოვნილებას ხომ მუდამ უჭერდა მხარს რუსეთის სოციალდემოკრატია, და ის ამასთანავე თვით მრავალჯერ აღნიშნავდა რომ თავისუფლად გამოთქმული ნებასურვილი ნიშნავს, როცა საქმე ქართველ ხალხს ეხება, საქართველოს დამოუკიდებლობას; მან უყოყმანოდ მისცა ხმა ჩვენი ინტერნაციონალის დამფუძნებელ ყრილობაზე რეზოლიუციას, რომელიც «საქართველოს სუვერენიტეტის აღდგენას» ითხოვდა»...

«მე, რა თქმა უნდა, არ მინდა დანის განცხადებისათვის მთელი რუსეთის სოციალდემოკრატია გავხადო პასუხისმგებელი»-ო, ამბობს ი. წერეთელი: «როგორიც არ უნდა იყოს მისი ცალკე წარმომადგენლების შეცდომები. მე ღრმად ვარ დარწმუნებული, რომ რუსეთის სოციალდემოკრატიას არ შეუძლია არ გაუგოს და მხარი არ დაუჭიროს განთაკიფლებისათვის მებრძოლ ჩაგრულ ერს. ასეთი სულითაა გამსჭვალული პ. ნ. პოტრესოვის გამოსვლა»...

დასასრულ წერეთელი მიმართავს საზღვარგარეთელ დელეგაციას თხოვნით გამოაქვეყნონ მისი ღია წერილი «სოციალისტურ ვესტნიკში». «იმედი მაქვს—ათავებს ის—რომ ამ კითხვის საჯარო გარჩევა მოგცემთ თქვენ. რუსეთის სოციალდემოკრატიის ოფიციალურ ორგანიზაციას, საბაბს გაფანტოთ ყოველგვარი გაუგებრობანი».

ამ 19 აპრილით დათარიღებულ წერილზე რ. ს. დ. მ. პ. საზღვარგარეთელ დელეგაციას გაუცია 30 მაისს შემდეგი პასუხი:

«პატივცემულო ირაკლი გიორგის ძევ!

«თქვენი წერილობითი მომართვა რ. ს. დ. მ. პ. საზღვ. დელეგაციისადმი გარჩეულ იქნა უკანასკნელ სხდომაზე.

«თქვენს ძირითად კითხვაზე შესახებ საზღვარგარეთელ დელეგაციის დამოკიდებულებისა იმ პოზიციისადმი, რომელიც დაიჭირა ფ. ი. დანმა ეროვნულს და კერძოთ საქართველოს საკითხში, თქვენ პასუხს პოვებთ რეზოლიუციაში, რომელიც ს.-გ. დელეგაციამ მიიღო იმ კამპანიასთან დაკავშირებით, რომელიც დანს აუტეხეს პრესაში ნაციონალურ საკითხში მისი უკანასკნელი გამოსვლების გამო. ეს რეზოლიუცია ამბობს:

«იმ კამპანიასთან დაკავშირებით, რომელსაც ადგილი ჰქონდა უკანასკნელათ რუსულ საზღვარგარეთელ პრესაში ფ. ი. დანის წინააღმდეგ, რ. ს. დ. მ. პ. საზღვარგარეთელი დელეგაცია გამოსთქვამს თავის მასთან პოლიტიკურ სოლიდარობას და აცხადებს, რომ თავის გამოსვლებში ნაციონალურსა და კერძოთ საქართველოს საკითხში, ფ. ი. დანი იდგა პარტიულ დადგენილებების ნიადაგზე».

«რაც შეეხება თქვენი მომართვის «სოც. ვესტნიკში» დაბეჭდვას, ს. გ. დელეგაცია, სამწუხაროთ, მოკლებულია შეძლებას ეს შეასრულოს, რადგან თქვენ ამ თქვენს მომართვაში არ დაკმაყოფილდით პრინციპიალური პოლიტიკური საკითხის დასმით, არამედ საჭიროდ დაინახეთ გაგვკეთებიათ მთელი რიგი შენიშვნებისა, რომელიც არ შეიძლება გაგებულ იქნას სხვაგვარად, თუ არ როგორც ჩვენი პარტიის შინაურ საქმეებში ჩარევა.

«უკვე მხოლოდ ეს არ გვაძლევს ჩვენ შეძლებას ასეთ მიზნისათვის დაგითმოთ ჩვენი ორგანოს ფურცლები. ამის გარდა ჩვენ არ ვიქნებოდით მოსურნე, როცა ამას საჭიროება არ მოითხოვს, გავაღრმავოთ და გავამწვავოთ ისედაც ცხარე კონფლიქტი საზ. გარ. დელეგაციასა და საქართველოს ს.-დემოკრატიის ინტერნაციოხალურ ფრთის შორის, რომელთანაც ერთად ჩვენ რამდენიმე წლის განმავლობაში ვაწარმოებდით საერთო ბრძოლას ს. ს. რ. კ-ის სოციალისტურ პარტიებში ნაციონალისტური გადახრის წინააღმდეგ. განსაკუთრებით იმ მომენტში, როცა მ. ს. ინტ-ის უკანასკნელ რეზოლიუციას ნაციონალურ საკითხზე შეეძლო, მიუხედავათ პრინციპიალურ უთანხმოებისა ჩვენს შორის, შეექმნა ხელსაყრელი პირობები საერთო მუშაობისათვის, ხოლო თქვენი წერილის დაბეჭდვა და ამ შემთხვევაში აუცილებელი პოლემიკა ხელს შეუწყობდა, ჩვენის აზრით, კონფლიქტის კიდევ უფრო გამწვავებას რუსულ და ქართულ ნაციონალიზმის და კომუნიზმის სასიხარულოდ»...

ამ წერილს ირაკლი წერეთელი ურთავს «ვოლია როსიაში» თავის პასუხს.

ის გამოსთქვამს განცვიფრებას, რომ რ.ს.დ.მ.პ-ის საზ.-გარეთელი დელეგაცია, რომელიც ადასტურებს დანის პოზიციას, ფიქრობს მასთან (წერეთელთან) თანამშრომლობაზე. «თუმცა დიდი სურვილი მაქვს შევინახო რაც შეიძლება მჭიდრო კავშირი რ.ს.დ.მ.პ-ან, მაგრამ მაინც ვერ გამიგია როგორ წარმოუდგენია საზ. გარ. დელეგაციას ჩვენი თანამშრომლობის შესაძლებლობა. თუ სწორია დანის რწმუნება რომ საქართველოს დამოუკიდებლობა, რომელსაც მე ვიცავ, შეუძლებელია რუსეთის დაუნგრევლათ, მაშინ როგორ შეუძლია რუსეთის სოციალისტურ პარტიას ისურვოს თანამშრომლობა ასეთი პოლიტიკის წარმომადგენელთან».

ავტორი უკუაგდებს საზ. გარ. დელეგაციის განცხადებას, რომ დანის პოზიცია ეთანხმება მისი პარტიის დადგენილებებს, აგრეთვე რწმუნებას თითქოს დანის წინააღმდეგ «აეტეხოთ კამპანია რუსულ საზღვარგარეთელ პრესაში». ის აღნიშნავს, რომ პირიქით, «სოციალისტის არც ერთ გამოსვლას არ შეხვედრია ბურჟუაზიული საზოგადოებრივი აზრი ისეთი აშკარა თანაგრძნობით, როგორც შეხვდა ის დანის უკანასკნელ გამოსვლას საქართველოს საკითხში. ერთად ერთი ვინც რუსულ პრესაში აღიმაღლა ხმა დანის გამოსვლის წინააღმდეგ იყო ა. ნ. პოტრესოვი, და ამ ხმას მით უმეტეს არ შეიძლება დაერქვას «კამპანია რუსულ საზღვარგარეთელ პრესაში», რომ «დნის» რედაქციამ, რომელმაც პოტრესოვის წერილი მოათავსა, იჩქარა დაერთო მისთვის შენიშვნა, რომელშიც ის თავის სოლიდარობას აცხადებდა არა წერილის ავტორთან, არამედ დანთან»...

მე ბუნებრივად მიმაჩნია, ამბობს კიდევ წერეთელი, რუს ამხანაგების პროტესტი რუსეთის დარღვევისაკენ მიმართულ პოლიტიკის წინააღმდეგ და აგრეთვე ისიც, რომ მათ არ სურთ რუსეთში შემავალი რომელიმე ერი თვითგამორკვევის გზით ცალკე სახელმწიფოთ გამოეყოს რუსეთსო. «მაგრამ მე მგონია, რომ რუს ამხანაგებმაც უნდა გაიგონ, რომ რუსეთიდან გამოყოფის გზაზე საქართველო დააყენა არა ნაციონალისტურმა ოინებმა, არამედ ეროვნული თვითგადარჩენის ღრმა გრძნობამ, და რომ ეს გრძნობა უძევს საფუძვლად ეროვნულ დამოუკიდებლობისათვის ბრძოლას, რომელსაც აწარმოებს ქართველი ხალხი ბოლშევიკურ ტირანიის უღელ ქვეშ.

«სრულიად ბუნებრივია, რომ რუს სოციალდემოკრატიას არასოდეს წამოუყენებია საქართველოს დამოუკიდებლობის მოთხოვნა, როგორც თავისი მოთხოვნა. მაგრამ იმ ფაქტის წინაშე, რომ ორ მილიონიან ხალხის თავისუფალი რესპუბლიკა გასრესილ იქნა ბოლშევიკურ დესპოტიის შეიარაღებულ ძალის მიერ, რუსეთის სოციალისტურ დემოკრატიას არ შეეძლო არ დაეკავებია პოზიცია, რომელიც მან დაიკავა ინტერნაციონალში წარმოდგენილ ორთავე თავისი პარტიის სახით, რომლებიც მხარს უჭერდენ საქართველოს ოკუპაციის მოხსნის და მისი ეროვნული თავისუფლების აღდგენის მოთხოვნილებას».

განა ნორმალურიაო, ეკითხება წერეთელი რუს ამხანაგებს, რომ რუსეთის და საქართველოს სოც.-დემოკრატიის მრავალი წლის თანამშრომლობა ამ საკითხში დარღვეულ იქმნას რუსეთის სოციალდემოკრატიის წარმომადგენლის «შემთხვევით წამოცდენილ სიტყვით», რომელიც შემდეგ, იმავ წარმომადგენლის წერილებში, გაიზარდა და გადაიქცა შეხედულებათა მთელ სისტემათ, რომელიც უარყოფს პარტიის წინანდელ დადგენილებებს»...

ქაქუცა ჩოლოყაშვილი

პარიზის ქართველობამ მიწას მიაბარა 5 ივლისს ქაქუცა ჩოლოყაშვილის ნეშთი. ისიც იმავ ჭლექმა იმსხვერპლა ასე უხვად რომ სცელავს ამ ბოლო დროს ქართველ ემიგრანტებს, თუმცა მას ეს სენი აქ კი არ შეუძენია, არამედ ომში მიღებულ ჭრილობის ნიადაგზე გაუვითარდა.

ქაქუცა ჩოლოყაშვილის უდროოდ დაკარგვას—განსვენებული 42 წლის იყო—მწუხარებით გამოეხმაურება მთელი მებრძოლი საქართველო. ჩვენი ქვეყნის გამათავისუფლებელ ბრძოლის ისტორიაში მას უეჭველად თვალსაჩინო ადგილი მიენიჭება.

1922 წლამდე ქაქუცას მხოლოდ მეგობარ-ამხანა-

სი სოციალური არსებობის პირობას, არამედ იმ გლეხის რომელიც ცდილობს უფრო მის კონსოლიდაციას, არა სოფლის იმ მოსახლეობას, რომელსაც უნდა, თავისი ენერგიით და ქალაქებთან დაკავშირებით, დაამხოს ძველი წყობილება, არამედ იმ სოფლების, რომელიც აპატიურათ გაქვავებულა ამ ძველ წყობილებაში და სურს გადაირჩინოს თავისი თავი და თავისი პარცელი ემიგრაციის აჩრდილის საშუალებით. ბონაპარტთა დინასტია გლეხის წინსვლას კი არ წარმოადგენს, არამედ მის ცრუმორწმუნეობას, უფრო მის უგუნურებას ვინემ გონიერებას, არა მის მომავალს, არამედ მის წარსულს, არა მის ჩვენი დროის «სევენ»-ს *), არამედ მის ვანდეას».

მარქს რომ გლეხობის დემოკრატია სწამდა აშკარათ სჩანს მისი წერილიდან პოლონეთზე, რომელიც ამ ჟამათ ცალკე წიგნათ არის გამოცემული ფრანგულათ ამ სათაურით «პოლონეთის საკითხი ფრანკფურტის კრების წინაშე». აქ ვკითხულობთ:

«პოლონეთის დამოუკიდებლობისათვის ბრძოლა არის იმავე დროს ბრძოლა სოფლის დემოკრატიისა, ერთად ერთი სახე ბრძოლისა, რომელიც შეიძლება არსებობდეს აღმოსავლეთ ევროპაში პატრიარქალურ და ფეოდალურ აბსოლიუტიზმის წინააღმდეგ» (გვ. 29). «სოფლის დემოკრატიის შექმნა გახდა პოლონეთისათვის საკითხი არა მარტო პოლიტიკური, არამედ აგრეთვე სოციალური, სამკვდრო-სასიცოცხლო საკითხი» (5). «პოლონელების დიდი დამსახურება იმაში მდგომარეობს, რომ მათ პირველმა შეიგნეს, რომ სოფლის დემოკრატია გახდება ერთად ერთი შესაძლებელი ფორმა განთავისუფლებისა სლავურ ერებისათვის» და სხვ.

ამნაირათ, მარქსის აზრით, გლეხური მეურნეობა არ არის კაპიტალისტური მეურნეობა, მოწინავე გლეხობა არ არის ბონაპარტისტული, საგლეხო დემოკრატია ერთათ ერთი ფორმაა ჩამორჩენილი ქვეყნების განთავისუფლების. და თუ ეს შეეძლო ეთქვა მარქს გასული საუკუნის პირველ ნახევარში, მით უფრო შეიძლება ითქვას იგივე დღეს, როცა თანამედროვე მიმოსვლას, აღებ-მიცემობას, სხვადასხვა კულტურულ გამოგონებათა წყალობით (რადიო, სინემა და სხ.) გლეხორა გადაება ქალაქურ ცხოვრებას, ჩადგა სავსებით მოქალაქეთა ფერხულში.

საბჭოთა ტერიტორიაზე კაპიტალიზმია არა სოფლათ, არა გლეხობაში, არამედ ქალაქათ, კომუნისტთა პარტიის ხელში. აქ მეფობს პრიმიტიული, ბარბაროსული სახელმწიფო კაპიტალიზმი, რაიცა ერთნაირათ სულს უხუთავს როგორც პროლეტარიატს, ისე გლეხობას და ეს ხდის შესაძლებლობას მათი კავშირისას საერთო მტრის წინააღმდეგ მშრომელთა დემოკრატიის დროშის ქვეშ. გლეხთა ამ სოციალური მდგომარეობით სარგებლობა და მისი პოლიტიკურათ პროლეტარიატისაკენ დაახლოვება სოციალისტების მოვალეობაა. რუს ამხანაგების პოლიტიკა კი პირიქით ამ უდიდეს ძალას წინდაწინვე უბრძოლველათ უდენის დემოკრატიის მოსისხლე მტერს. ამ ტენდენციის გამარჯვება თხრის უფსკრულს გლეხობას და პროლეტარიატს შორის, აჩაღებს მათ შორის ბრძოლას და მით ფაშიზმ-ბონაპარტიზმს პოლიტიკურ ნიადაგს უმზადებს.

ამიტომ რუს ამხანაგებს არავითარი იმედი არ აქვთ არც გლეხის, არც მუშის და გამოსავალს პოულობენ დიქტატორთა მორჯულებაში! მათი აზრით სტალინის დიქტატურა თვითონ გადავა დემოკრატიულ გზაზე, თუ ჩვენ ცოტაოდენ მას ძალას დავატანთ. ჩვენი ტაქტიკური მიზანია არა ძალა-უფლების დაპყრობა ხალხის მიერ, არამედ «დავატოვებინოთ საბჭოთა დიქტატორებს უტოპიის და ტერორისტულ რეჟიმის გზა, რათა მათ თანდათან მეტი და მეტი დათმობა გაუკეთონ დემოკრატიის პრინციპებს—აი ამაშია ნამდვილი ამოცანა საბჭოთა კავშირის ყველა სოციალისტებისა, ისე როგორც აგრეთვე მთელი მუშათა სოციალისტურ ინტერნაციონალისა».

ეს უტოპია დაფუძნებულია ცნობილ ანტიმარქსისტულ დებულებაზე—შეგნება ქმნის მდგომარეობას: ე. ი. საკმარისია შევაგნებინოთ დესპოტიას დესპოტიის უვარგისობა რომ დამკვიდრდეს დემოკრატია! მართალია ასეთი სასწაულები ჯერ ისტორიამ არ იცის, გაბატონებული წრეების მიერ თავის ბატონობის უვარგისობის შეგნება უცნობი ამბავია, და ეს არა თუ დესპოტიაში, არამედ დემოკრატიაშიაც, სადაც მართველი პარტიები იცვლებიან ბრძოლით და არა ერთიმეორის გადაჯერებით. მდგომარეობა ქმნის შეგნებას. ამას ვერ მოშორდა ვერც ბოლშევიკური დიქტატურა. რომელიც არ ინდობს არა მარტო სოციალისტებს და დემოკრატებს, არამედ თვით დაეჭვებულ კომუნისტებსაც. თუ კი ლენინის რევოლიუციურ ბოლშევიზმმა არ გაამართლა რუს ამხანაგების დემოკრატიული იმედები, სტალინის პოლიციურ ბოლშევიზმზე რაიმე იმედების დამყარება გასაკვირალი თავის მოტყუილებაა. ამ რეფორმისტულ ილიუზიას თვით ოპოზიციონერი—ბოლშევიკებიც კი გამოეთხოვენ.

ამ მენშევიკური უტოპიიდან გამომდინარეობს მეორე უტოპია, ვითომ შესაძლებელი იყოს მიმდინარე მომენტში ნაც. პრობლემის უკუგდება და წმინდა დემოკრატიული პრობლემით დაკმაყოფილება. ნაციონალ. საკითხის მოგვარება «უნდა გადაიდოს სანამდე დემოკრატია არ მომაგრდება რუსეთში. ეს არის მიმდინარე მომენტის კანონი», ვკითხულობთ მემორანდუმში. და თან უმატებენ, რომ ეს არის «კლასებით და სოციალური კატეგორიებით აზროვნება».

მაგრამ წარმოიდგინეთ რომ ეს «კლასიური აზროვნება» სავსებით ეთანხმება კერენსკის, მილიუკოვის და სტრუვეს «კლასებით აზროვნებას». ეს არის რუსული «ნაციონალური» პოზიცია ყველა სოციალური, ლიბერალური და რეაქციონერ იმპერიალისტებისა საზღვარ-გარეთელი ემიგრაციისა. თუ ესენი თავს ირთობენ, სურვილი სინამდვილეთ გამოაქვთ, ინტერნაციონალმა, პირიქით, ანგარიში უნდა გაუწიოს რეალურ მდგომარეობას, საქმეთა ნამდვილ მსვლელობას. ნაც. საკითხი დგას დღის წეს რიგში, ის ცოცხალი პრობლემაა; ჩვენ მიერ მისი «გადადება» ნიშნავს მის გადადებას ჩვენთვის, სოციალისტებისათვის და არა ხალხის და სხვა პარტიებისათვის; საბჭოთა ქვეყნების დემოკრატიზაცია, მთავრობათა ხალხის მიერ არჩევა თავისთავათ გულისხმობს ყველა საკითხების საჯაროთ გამოტანას, მათ შორის ნაციონალურისაც. ნაციათა ნება-ყოფლობითი გამიჯვნა და მათ შორის მშვიდობიანი ურთიერთობის ჩამოგდება—აი ჩვენი დროშა. რუსის მემორანდუმი ამ დებულებას უპირდაპირებს პრობლემის გადადებას. თითქოს სინამდვილე ჩვენ სურვილებს ემორჩილებოდეს.

მემორანდუმის ავტორნი დამდგარან ომის წინ არსებულ სოც. დემ. პარტიის ტაქტიკაზე, როცა მართლა სინამდვილე ნაც. საკითხს პირველ რიგში არ აყენებდა. მაგრამ შემდეგ მოხდა დიდი ამბები—ომი, რევოლიუციები, ნაციათა გამოღვიძება, მათი სახელმწიფოთა დაარსება, ბოლშევიზმის გამარჯვება და თავისუფალი ერების საბჭოთა პრჭყალებში მოქცევა—ერთი სიტყვით ღრმა საზოგადოებრივი გარდატეხა. ჩვენ ვდგევართ ამ ახალი ცხოვრების ნიადაგზე»...

◆

---

*) შუა საფრანგეთის მთა-გორიანი პროვინცია, საცა ლიუდოვიკ მე-14 დროს ადგილი ჰქონდა სარწმუნოებრივ ბრძოლებს, რომელშიც გლეხობა იბრძოდა მეფის რეაქციონურ პოლიტიკის წინააღმდეგ.

გების ვიწრო წრე იცნობდა როგორც დარბაისელ, რაინდულ ხასიათის და არაჩვეულებრივი მამაცობის მხედარს. დამოუკიდებლობის ხანაში ის ჯერ სახალხო გვარდიაში მსახურობდა და მისთვის ჩვეული მხნეობით მონაწილეობდა გვარდიის ყველა სამხედრო მოქმედებაში. უკანასკნელად კი გახდა ბენია ჩხიკვიშვილის თანამშრომელი. თვით რაინდმა ბენიამ მალე გამოიცნო და დააფასა მისი ღირსებები და «ადიუტანტი» ახლო მეგობრად გაიხადა.

დადგა შავი 1921 წელი. როგორც სხვა მრავალ ქართველმა მხედარმა ქაქუცამაც დასაწყისს ახლად შედგენილ «ქართულ წითელ არმიას» შეაფარა თავი, მაგრამ სულ მოკლე ხანში იძულებული გახდა სამსახური დაეტოვებია და თავის სამშობლო კუთხეში, კახეთში გადახიზნულიყო. აი აქ ათხოვა მან გულისყური თავისი ხალხის სულისკვეთებას და იკისრა მისი ბრძოლაში განსახიერება.

ქაქუცა ჩოლოყაშვილს არაფერი ჰქონდა საერთო ქართველი მხედრის გადაგვარებულ, გარუსების გზაზე მდგომ ტიპთან. მისი მთლიანი ბუნება ერთიანად ქართულს და განსაკუთრებით კახეთის მსუყე ნიადაგში იყო ჩაფესვებული. მან მშვენივრად იცოდა ქართული, განსაკუთრებით ხალხური ენა, ძველი თქმულებებით და ანდაზებით მოქარგული. ის ზედმიწევნით იცნობდა თავის კუთხეს, კახეთ-მთიულეთს, იცნობდა არა მარტო გეოგრაფიულად, არამედ ფსიქოლოგიურადაც. და არა მარტო თავის წრეს, თავადაზნაურობას, არამედ ხალხს, გლეხობას. მას ღრმად უყვარდა ხალხი და იცოდა მისი გულისტკივილის და მისწრაფების შეგრძნობა. 1921 წლის მიწურულში ის ტყედ გაიჭრა არა თავის შესანახავად, არამედ მშობელი ხალხის მტრის წინააღმდეგ ბრძოლის გასამართავად. მან სწორედ აუღო ალღო აღმოსავლეთ საქართველოს სულისკვეთებას და ხალხის ამბოხების გრძნობას გამოსავალი მისცა პარტიზანულ ბრძოლაში. სწორედ აღმოსავლეთ საქართველოში, ფარულ სახალხო ორგანიზაციების შედარებითი სისუსტის გამო, პარტიზანობას გაცილებით მეტი ნიადაგი უნდა ჰქონოდა და პარტიზანს მეტი ინიციატივა და გასაქანი. დასავლეთ საქართველოსაც ჰყავდა ჩოლოყაშვილის ტიპის ხელმძღვანელები შეიარაღებულ ბრძოლისა, მაგრამ აქ ისინი ფართო ორგანიზაციის ჩარჩოებში იყვენ მოქცეული და მისგან სრულიად დამოკიდებული.

ბოლშევიკებს აქვთ უნარი მტრის დაფასებისა: მათ თავიდანვე იგრძნეს თუ რა საშიშროებას შეადგენდა მათთვის ჩოლოყაშვილის მიერ დაწყებული პარტიზანული ბრძოლა და არა ერთხელ სცადეს მისი «მორიგებით» მიტყუილება. მაგრამ ქაქუცაც კარგად იცნობდა მისი ქვეყნის მტრებს და ორჯონიკიძის თუ სამა გეგეჭკორის ემისრებს თავისებური იუმორით უპასუხებდა: ღვინის სმაში ხომ არ მოგვსვლია უსიამოვნება, რომ მეორე დღეს შევრიგდეთო.

სულ მოკლე ხანში ქაქუცამ ნამდვილი ფრონტი გაუმართა საოკუპაციო ხელისუფლებას კახეთ-დუშეთ-მთიულეთში. მისი პარტიზანების შიშით ბოლშევიკებს აღეკვეთათ საშუალება თავისუფალი მიმოსვლისა და მოძრაობისა კახეთში. ადგილობრივი ჩეკისტ-კომუნისტები ხომ მუდმივ შიშში იყვენენ და იძულებული გახდენ ჩოლოყაშვილის შურისძიებას მორიდებოდენ. რაზმი რაზმზე იგზავნებოდა კახეთში, ჩეკა სხვადასხვაგვარ ფანდებს აწყობდა პარტიზანების ბელადის «სალიკვიდაციოთ», მაგრამ ყოველივე ზომა ამაო გამოდგა.

1922 წელს ზაფხულ-შემოდგომაზე ჩოლოყაშვილმა ფეხზე დააყენა ხევსურეთი და იქიდან ბოლშევიკები გამორეკა და ოკუპანტს დუშეთის მაზრის გლეხობა დაუპირდაპირა. ამბოხებამ ისეთი ხასიათი მიიღო, რომ ხელისუფლება იძულებული შეიქნა დიდი ძალები გაეგზავნა მისი მეთაურობით ამდგარ ხალხის წინააღმდეგ და მისთვის რეგულიარული ბრძოლები გაემართა. მოძრაობა არ დამარცხებულა, ქაქუცამ მოხსნა ბრძოლა «დამოუკიდებლობის კომიტეტის» წინადადებით, რომელიც აჯანყების გაფართოებას უდროოდ მიიჩნევდა. იმ დროიდან 1924 წლის აჯანყებამდე, ჩოლოყაშვილი უბრუნდება წმინდა პარტიზანულ მეთოდს ბრძოლისას. სამი წლის განმავლობაში აწარმოვა ეს ბრძოლა მან ტყეთ გაჭრილმა. ეს ბოლშევიკების მპყრობელობის ხანისთვის არაჩვეულებრივი გამძლეობა უნდა მიეწეროს მის პირად ღირსებებს, გულადობას, წინდახედულებას, მისი სამშობლო კუთხის ზედმიწევნით ცნობას, თავდადებულ და მოუსყიდავ რაზმელების შერჩევის ნიჭს.

1924 წ. აჯანყების დამარცხებასან ერთად დასრულდა ჩოლოყაშვილის როლი. შეიარაღებული ბრძოლა დღის წესრიგიდან მოიხსნა და დამკომის გადაწყვეტილებით ქაქუცამ უახლოეს რაზმელებით საქართველოს საზღვრები დასტოვა.

ჩვენი ქვეყნის მტრები ცდილობდა ქაქუცა ჩოლოყაშვილი ძველი რეჟიმის კაცად, თავად-აზნაურულ საქართველოს მოტრფიალედ და მისთვის მებრძოლად გამოეყვანა. მტკნარი სიცრუეა, ბოლშევიკების ჩვეულებრივი ცილისწამებაა მოწინააღმდეგის სახელის გასატეხად მოგონილი. ქაქუცას უდიდესი ღირსება სწორედ მის მაღალ პატრიოტიზმში იყო, რამაც მას შეძლება მისცა თავის წრეზე ამაღლებულიყო და ხალხის ეროვნული მიზანი გაეზიარებია. ამ მიზანში ის იმავ შინაარს სდებდა, რასაც ხალხი ეტრფიალება: ის იბრძოდა საქართველოს დემოკრატიულ რესპუბლიკის აღსადგენათ. პოლიტიკისაგან მუდამ შორს მდგარი ქაქუცა ამ შემთხვევაში არა ერთ და ორს ჩვენს პროფესიულ პოლიტიკოსზე უფრო გონიერი გამოდგა. ის საქმეს ზომავდა არა პარტიული, არამედ ეროვნული საზომით. ის ებრძოდა უცხო მომხდურ ძალას და ბრძოლის ენერგიას ზოგიერთებივით არ ხარჯავდა უგუნურად ქართველი დემოკრატიის წინააღმდეგ გალაშქრებაში...

როცა 1921 წლის აგვისტოში მის ერთერთ რაზმმა მანგლისი აიღო, ამ რაზმის უფროსმა მიმართა ადგილობრივ მცხოვრებთ პროკლამაციით, რომელიც ხსნიდა ბრძოლის მიზანს: ეს პროკლამაცია აღდგენილათ აცხადებდა საქართველოს დემოკრატიულ რესპუბლიკას და რუს მკვიდრთ არწმუნებდა და ამშვიდებდა, რომ ბრძოლა სწარმოებდა არა რუსების ან რუსის ხალხის წინააღმდეგ, არამედ რუსეთიდან მოვლინებულ დესპოტიის წინააღმდეგ. რუსი მცხოვრებლები—ნათქვამი იყო პროკლამაციაში—საქ. დემ. რესპუბლიკის ისეთივე სრულუფლებიანი მოქალაქეები იქნებიან, ისევე სრულად ისარგებლებენ აღდგენილი თავისუფლებით, როგორც ქართველებიო. ეს პროკლამაცია, რომელიც მოწმობს თუ რა დროშას ემსახურებოდა ქაქუცა ჩოლოყაშვილი, ჩვენ მოგვყავს იმ დროის ბოლშევიკურ გაზეთებიდან, სახელდობრ კახიანის ცნობილ მოხსენებიდან აჯანყების შესახებ.

ასეთი იყო ქაქუცა ჩოლოყაშვილი და მისი ბრძოლა. ჩვენი ქვეყნის უბედურებამ გამოიყვანა ის ეროვნულ ასპარეზზე და აქ მან, ბრძოლის ერთერთ მეთაურის როლში, გამოიჩინა მაღალი თვისებები, რომლითაც მისი ბუნება შემკობილი იყო. არა მარტო იშვიათი გულადობა, არამედ აგრეთვე პოლიტიკური აზრი და გონიერება, რომელმაც შეძლება მისცა მას ხალხის გარდაუვალ მისწრაფებებს ზიარებოდა.

და ჩვენც, მთელ ქართველობასან ერთად, უკანასკნელ სალამს და პატივისცემას მივუძღვნით საერთო საქმისათვის შეუპოვარ მებრძოლს, ქაქუცა ჩოლოყაშვილს.

—

ქაქუცა ჩოლოყაშვილი გარდაიცვალა ფრანგულ სავოიაში. მისი ცხედარი პარიზს მოასვენეს და დაასაფლავეს 5 ივლისს, სენტ-უანის სასაფლაოზე. დაკრძალვას აუარებელი ხალხი დაესწრო, არა მარტო ქართველობა, არამედ აგრეთვე უცხოელები: აზერბეიჯანელები, სომხები, მთიელები, უკრაინელები, ფრანგები და სხვ. ცხედარი გამოასვენეს ბერძნების ეკლესიიდან. მთელ იქ დამსწრე ხალხმა მიაცილა ის რამდენიმე კილომეტრის მანძილზე მდებარე სასაფლაომდე. ბალდახინი მორთული იყო მრავალი გვირგვინებით და ცოცხალი ყვავილებით. სამგლოვიარო პროცესიაში მონაწილეობას იღებდა სხვა მრავალ ქართველ და უცხო მოღვაწეთა შორის მთავრობის თავმჯდომარე ნ. ჟორდანია. სასაფლაოზე წარმოთქმულ იქნა სიტყვები. უცხოელთაგან ილაპარაკეს: ალიმ. ტოპჩიბაშმა, ალ. ხატისიანმა, ბამატმა, პროფ. შულგინმა და სხვ. ქართველებიდან: ევ. გეგეჭკორმა საქართველოს ეროვნულ მთავრობის სახელით, პარიზის კოლონიის თავმჯდომარემ ბ. სხირტლაძემ, გ. გვაზავამ, შ. ამირეჯიბმა და სხვ.

◆

ამბერკი ვადაჭკორია

კიდევ ახალი მსხვერპლი ჩვენს ემიგრაციაში.

ხანგრძლივი ავადმყოფობის შემდეგ ტუბერკულოზმა ბოლო მოუღო ამხ. ამბერკი ვადაჭკორიას. სოფლის ერთგული მუშაკი და წევრი საქ. სოც.-დემ. მუშ. პარტიისა. საქართველოს ოკუპაციის პირველ დღეებშივე იქმნა დაპატიმრებული და სხვა 61 ქართველთან ერთად გადმოსახლებული გერმანიაში. ჯანმრთელი ვაჟკაცი, განშორებული თავის საყვარელ ცოლშვილს და სამშობლო კერას, უჩვეულ ემიგრანტულ პირობებში დადნა და გახდა მსხვერპლი ჭლექისა. ბოლშევიკურმა რეჟიმმა ის შეიწირა ისე როგორც ყოველ-დღიურათ იწირავს სხვა მრავალთ, თავისუფლებისათვის მებრძოლთ. ეს დაღუპული მებრძოლები საწინდარია ჩვენი თავისუფლებისა... მაშინ კი, ამხ. ამბერკი, ბედნიერი ერი და გამარჯვებული პარტია თავის სასახელო თაიგულში შენს სახელსაც დასწერს.

—

ამბ. ვადაჭკორია დავასაფლავეთ სოფ. ლევილში, საცა ის გარდაიცვალა. სასაფლაოზე ის მიაცილა არა მარტო ლევილში მცხოვრებ ქართველებმა, არამედ აგრეთვე პარიზიდან ჩამოსულმა მრავალრიცხოვანმა ქართველმა საზოგადოებამ.

მეზობელი.

◆

საბჭოთა კავშირში

საბჭოთა კავშირის სხვადასხვა კუთხეებიდან მეტად საგულისხმიერო ამბები მოდის. რუსეთის უზარმაზარ სივრცეში ხალხის უკმაყოფილება და ამოძრავება აშკარა ჯანყის ხასიათს იღებს. —აჯანყებები კავკასიაში, შორეულ აღმოსავლეთში და რუსეთის სხვადასხვა კუთხეებში ამის თვალსაჩინო მაგალითია.

შიდა რუსეთში კი ხდება რუსეთისათვის ჩვეულებრივი ამბავი: წითელი მამალი ხან აქ, ხან იქ აფრინდება ხოლმე და მის სინათლეზე აშკარა ხდება ხალხის სასოწარკვეთილება და ხელისუფლების სიფლიდე.

იწვის სოფლები.

პსკოვის მხრიდან იტყობინებიან: «ჩვენში მეტად მოუსვენარი მდგომარეობაა. ღამე გამოხვალ და ირგლივ ყველაფერი გადანათებულია. იწვის მათი სახლკარი, რომლებიც ხელისუფლებამ ჩაასახლა გადასახლებულ «კულაკების» კარმიდამოზე. ცეცხლის გამჩენნი კი ტყეში გარბიან. იწვის დათესილი მინდვრებიც...

ამ მოძრაობის დასაცხრობათ მორეკეს კურსანტები, მაგრამ როდესაც გაეცნენ ადგილობრივ მდგომარეობას, განაცხადეს: რაც ხდება ეს ჯანყი არ არის ხოლო მინდვრების დათესვას გლეხბს ვერ დავაძალებთო». («დნი» № 95).

გლეხებს ატყუილებენ.

კრემლის მართველებში კოლექტივიზაციის საკითხი საბოლოოთ გადაწყვეტილია. შემოდგომიდან, მოსავლის აღების შემდეგ კოლექტივიზაციას კვლავ შეუდგებიან გაასკეცებული ენერგიით. ამ მხრივ პარტიული ყრილობა მიიღებს ფართოთ დამუშავებულ გეგმას კოლექტივიზაციისას.

მოსავლის აღების დროს სოფლებში მწვავე კონფლიქტებს ელიან. კოლექტივების ჯერ შექმნამ და მერედ დაშლამ—სავსებით არია ცალკე მიწის ნაკვეთების და კოლექტივში გლეხების მიერ შეტანილ ქონების წილადობის საკითხი. არავინ იცის ვის რა ჩამოერთვა, რადგანაც ჩამორთმეულ ქონების სიის შედგენისათვის თავს არავინ იწუხებდა.

ხელისუფლებამ აღარ იცის როგორ მოუაროს ამ საკითხს, რასაც შეუძლია დიდი გაუგებრობა გამოიწვიოს. («ბორბა» № 3).

მოუსავლობა, სიძვირე.

დონის და სამარის რაიონებიდან იტყობინებიან:

«მინდვრები მეტად ცუდ შთაბეჭდილებას ახდენს. მოსავლის იმედი აღარც აქ არის. ფუთი პური უკვე 20-30 მანეთი ფასობს. კოოპერაციებში არ არის შაქარი, ჩაი. ქართობილი ფუთი—5 მანეთია. შაქარი კილო—7-5 მან., ხორცი კილო—2 მ. 50 კ. არ არის არც ქარხნის ნაწარმოები. კოჭა ძაფი 1 მანეთი ღირს». (იქვე).

ტრანსპორტი განადგურებულია.

«ყველა მატარებლები გაჭედილია სოფლად სოციალისტურ აღმშენებლობისათვის მომავალ მგზავრებით და სხვადასხვა მოხელეებით. უბრალო მომაკვდავ და მათი საჭიროებისათვის დღემდის მიჩნეული იყო საბარგო მატარებლები; მაგრამ ამ უკანასკნელ დროს ესეც დატვირთულია «საგეგმო» გადაზიდვით.

ფორმალურათ შეიძლება ბილეთის ყიდვა მაგრამ თუ გაიხსენებთ რა ხდებოდა რკინის გზის და ქალაქის სედგურების კასებთან 1918 წლის შემოდგომაზე, მაშინ ეს უკანასკნელი მხოლოდ მკრთალი აჩრდილი იქნება იმის, რაც დღეს ხდება. მგზავრები მთელი დღეობით დგანან რიგებში, თითქოს იმისთვის, რომ გაიგონონ: «ადგილები აღარ არისო».

უფრო ადვილი იქნებოდა მოსკოვიდან ტულაში ცხენებით მისვლა, რომ მეეტლების ჯიუტობა არა. მათი გადმოცემით, სოფლებზე მგზავრობა, ეხლანდელ დროში, მეტად საშიშია.»

კრემლის კულისებში.

«კომპარტიის საკავშირო ყრილობა სტილინმა ჩინებულად მოაწყო და შიგ დელეგატებათ თავისი ხალხი გაიყვან. ამ ყრილობას მოსკოვში «იოსებ საბჭოს» ეძახიან. (ოსიპსოვეტ). ამ სახელწოდების წარმოშობაში რიკოვს დიდ როლს აკუთვნებენ. ვითომც მას პირველად ეთქვას: ეხლა იწვევენ არა პარტიის ყრილობას, არამედ «დროებით სახელმწიფო საბჭოს 1905 წ-დე არსებულ ძირითად კანონების შესახებო». და რადგანაც სიტყვა «სახელმწიფო» ჩვენს დროში ყურს ეხამუშება, ამიტომ ის შესცვალეს სტალინის სახელით: «იოსები» და გამოვიდა «იოსებ საბჭო».

ამ «იოსებ საბჭოს» სტალინი ამზადებს ისე, რომ გამოქნილი პარტიული ჩამწყობნიც კი სახტად რჩებიან. დელეგატების არჩევა გაუქმებულია. რაიონულ კონფერენციაზე დელეგატათ მხოლოდ ისინი მოხვდებიან, ვინც შეტანილი და დამტკიცებულია რაიკომის მდივნისაგან, ხოლო საოლქო ყრილობაზე კი გაიგზავნებიან ისინი, ვინც საოლქო კომიტეტის მდივნისაგან არიან მოწონებული და სიაში შეტანილი. ამ უკანასკნელთ კი ეგზავნებათ სტალინის მიერ შემოწმებული სია იმ კანდიტატების, რომელთა კომპარტიის საკავშირო ყრილობაზე არჩევა შეიძლება.

ყრილობის ასე მოწყობის წესი დიდ უკმაყოფილებას იწვევს «პარტიულ საზოგადოებრივობაში» და ეს უკმაყოფილება ისე თვალსაჩინოა, რომ გარეშე მაყურებელთათვისაც დასანახი ხდება. ამის შედეგი იყო, რომ ერთ მშვენიერ დილას, ტვერის ბულვარზე (მოსკოვში). პუშკინის ძეგლთან გაჩნდა ფურცლები შემდეგი შინაარსის:

«ამხ-ბო და ნოქალაქენო!

წაიკითხეთ და დაიმახსოვნეთ დოგადოვის სიტყვები: კომპარტიის შიგნით დიდი ხანია მოხდა ფაშისტური გადატრიალება. ლენინის პარტია უკვე აღარ არსებობს. მას შეუძლია კვლავ გამოცოცხლდეს, თუ ის მცირე მიმდევრები, რომლებიც კიდევ დარჩნენ მისი ერთგულნი, გადავლენ არალეგალურ მგომარეობაში.

გაიხსენეთ, როგორ მოხდა ეს და მიხვდებით, თუ რატომ მოხდაო». («დნი» № 93).

სტალინმა მოკლა მიატკევიჩი

მოსკოვში დიდათ პოპულიარულია ერთი მახვილი ფრაზა: «არ მომწონს მე მიატკევიჩის სავარძელი»-ო.

სტანისლავ მიატკევიჩის ისტორია ნაკლებათ ცნობილია გარეშეთათვის...

1928 წ. ის შევიდა მოლოტოვის ჯგუფში და გულმოდგინეთ ეხმარებოდა მას ბუხარინის და უგლანოვის ოპოზიციის განადგურებაში. ამის შემდეგ ცნობილ ბაუმანთან ერთად, სტალინის კარნახით, ამზადებდა და ატარებდა «კულაკების, როგორც კლასის» ლიკვიდაციას, ამავე დროს ის აწარმოებდა გაცხოველებულ მიწერ-მოწერას ხარკოვსა და თბილისთან. ის მეგობრულად აძლევდა ინფორმაციას უკრაინელ და ქართველ ამხანაგებს მოსკოვის პოლიტიკურ ამინდის შესახებ. მაგრამ, როცა სტალინმა უკან დაიხია კოლექტივიზაციის საქმეში და იძულებული გახდა, თავის პრესტიჟის დასაცავათ უკრაინელ და ქართველ ამხანაგებისათვის ბრალი დაედო კოლექტივიზაციის ხაზის გადახრაში, ამ დროს ხარკოვმა და თბილისმა თავის გასამართლებლათ წარუდგინეს მიატკევიჩის საინფორმაციო წერილები. ეს წერილები მათ ჩამოართვეს, ხოლო მიატკევიჩი კი «ავად გახდა და უდროვოდ გარდაიცვალა».

მთელ ამ ისტორიას ხალხი (მოსკოვში) ხსნის შემდეგ ნაირად: «მიატკევიჩი მოკვდა» არა ამ წერილების გამო, არამედ შესაძლებელი იჭვების აღსაკვეთად—რომ სოფლის განკულაკება ნაკარნახევი, მომზადებული და გატარებული იყო უცხოეთის იმ წრეების კარნახით, რომლებიც სტრატეგიულად და ტაქტიკურად საჭიროდ სთვლიდენ ამ ზაფხულში საერთო აფეთქებას კავკასიაში და უკრაინაში.

უნდა ითქვას, რომ მიატკევიჩის საიდუმლო სიკვდილმა და ზეიმით დასაფლავებამ ვერ გაფანტა ეს იჭვები (იქვე).

იაგოდა მუშაობს

კომპარტიის შიგნით, განსაკუთრებით მოსკოვში, გააძლიერეს საიდუმლო აგენტების რიცხვი, რადგან სტალინის ყურამდე ხმამ მიაღწია, რომ მზადდება სტალინის წინააღმდეგ შინაპარტიული შეთქმულობაო. ცნობილი ჩეკისტი იაგოდა უკვე შეუდგა ზომების გამომუშავებას პარტიულ ყრილობის დასაცავათ. ფიქრობენ ყრილობის დელეგატებს აუკრძალონ სხდომის დარბაზში იარაღით შესვლა და შემოიღონ ფოტოგრაფიული სურათები დელეგატების მანდატებზე. («ბორბა» № 3).

ბოლშევიკები ომს ამზადებენ.

დაბეჯითებით ამბობენ (მოსკოვში) პოლონეთთან ან რუმინიასთან ომის შესაძლებლობაზე. ომის მომხრეთა შორის ასახელებენ პიატაკოვს. მისი აზრით, თუ ომი არ მოხდა აუცილებელია ეკონომიური და პოლიტიკური კრახი, როგორც შედეგი ხუთწლიანი გეგმის ჩაფუშვის. ხოლო ომის წარმატების შემთხვევაში გარდა კრემლის გამაგრებისა—მისი აზრით—შესაძლებელი იქნება «გენერალური ხაზის» ფრთხილად შეცვლა და ამის ახსნა ომით გამოწვეული გარემოებით. (იქვე).

დოკუმენტების მოპარვა.

მოსკოვში დიდ სიცილს იწვევს ჩინეთის დელეგაციის საიდუმლო დოკუმენტების დაკარგვა. ხოლო ამ დოკუმენტების მოპარვა კი ორი ცნობილი ქურდის საქმეა, რომლებიც სპეციალურათ ამ მიზნით გამოუშვეს ციხიდან გეპეუს განკარგულებით. «ბორბა» № 3).

კომპარტიის დაბალი ფენები ჯანყობენ.

მოსკოვში ბევრს ლაპარაკობენ ცეკას იმ წევრების მოხსენებებზე, რომლებიც გაგზავნილი იყვნენ ნაცრესპუბლიკების და საოლქო ყრილობების ჩასატარებლათ ადგილობრივ, ცეკას ეს წევრები პოლიტბიუროსადმი წარდგენილ მოხსენებებში აღნიშნავდენ ქვედა პარტაპარატის აღშფოთებას ცენტრალურ ხელმძღვანელობის წინააღმდეგ. მიზეზი სტალინის მანერი კოლექტივიზაციაში და პასუხისმგებლობის ხელქვეითებისათვის დაკისრება, ამ საშიშროებაზე განსაკუთრებით უთითებდა კალინინი, რომელიც მოითხოვდა სასწრაფო ზომების მიღებას ცენტრალურ და ქვედა აპარატებს შორის შექმნილ დაპირდაპირების მოსასპობათ და მათ შორის გარღვეულ კავშირის აღსადგენათ, ამავე საშიშროებაზე მიუთითებდა კუიბიშევიც («დნი» 96).

◆

26 მაისი ხარბინში

საქართველოს ეროვნულ მთავრობის თავმჯდომარემ, ნ. ჟორდანიამ, მიიღო შემდეგი წერილი ხარბინელ ქართველებისაგან:

«საქართველოს დამოუკიდებლობის გამოცხადების აღსანიშნავად, ქ. ხარბინში 26 მაისს გამართულ საღამოზე შეკრებილი შორეულ აღმოსავლეთში მყოფი ქართველობა ულოცავს ჩვენი ერის კანონიერ მთავრობას დიად დღესასწაულს—საქართველოს დამოუკიდებლობის გამოცხადების დღეს.

თქვენ წილად გერგოთ, სახელოვანო ბელადო, ჩვენი ერის ხელმძღვანელობა უმძიმეს ისტორიულ პირობებში, მაგრამ მიუხდავათ ათასი დაბრკოლებისა, თავგანწირული ბრძოლით და შორს გამჭვრეტი პოლიტიკით მან მოიპოვა მთელი საუკუნის მრავალ თაობათა სურვილი—26 მაისი.

თუმცა შავბნელი ძალები დროებით დაეუფლენ ჩვენს წმიდათა წმიდას, მაგრამ ქართველი ერი ვერ შეურიგდება ძალადობას და მოელის, რომ კვლავ მოგვიწოდებთ ჩამოშვებული დროშის ასამაღლებლათ.

დიდებულო ბელადო! დეე თქვენმა ნათელმა გონებამ გაგვინათოს გზა მომავალი ბრძოლისა და გამარჯვებისა. დეე მომავალი 26 მაისი საქართველოს ერმა და მის კანონიერმა მთავრობამ იხილოს თავის საკუთარ დედა ქალაქში.

ხელს აწერენ ქართველთა საზოგადოების გამგეობის თავმჯდომარე, დღესასწაულის მომწყობი კომისიის თავმჯდომარე და საზოგადოების გამგეობის მდივანი.

◆

წერილი რედაქციის მიმართ

გთხოვთ ადგილი დაუთმოთ შემდეგ ანგარიშს:

განსვენებულ გრიშა ხოფერიას დასახმარებლათ მიღებულია პარიზიდან ვასო წულაძის საშვალებით სულ 2.000 ფრანკი, რომელიც შემოსწირეს შემდეგმა პირებმა, რისთვისაც დიდი მადლობის ღირსი არიან:

გრ. ბერიძე 1.000 ფრ., ა. ხ. 500 ფრ., ს. მ. 200 ფრ., ნ. ერისთავი 100 ფრ., ე. გ. 100 ფრ., ელექ. დამხმარე საზოგადოება 100 ფრ. სულ 2.000 ფრანკი.

თურქულ ლირებზე გადახურდავებული შედგა სულ 165 ლირა და 30 პიასტრი.

დაიხარჯა: ავათმყოფობის დროს 108—45, დაკრძალვაზე 25 ლირა, გადახდილ იქნა გრ. ხოფერიას მიერ აღებული პირადი ვალი 32—85. სულ 166—30.

პ-ით ვ. გორდელაძე და ს. გოგიტაური.

რუსეთში გადასახლებულთა სასარგებლოთ

საქარ. სოც. დემ. პარტიის საზღვარ-გარეთ. ბიურომ მიიღო შემოწირულება გადასახლებულთათვის შეგროვილი ჩეხოსლოვაკიაში მყოფ ქართველებში (მარტის, აპრილის და მაისის) 485 ჩ. კრ.; წინა თვეებში შეგროვილი (რაც არ ყოფილა გამოცხადებული გაზეთში) 385 ჩ. კრ.—სულ 870 ჩ. კრ.

—

პარიზის სოც. დემოკ. კომიტეტმა მიიღო და გადასცა დანიშნულებისამებრ რუსეთში პოლიტიკურ გადასახლებულთა სასარგებლოთ 404 ფრ. 80 სანტ. შემდეგ ამხანაგთა შორის:

დ. ფერაძე 51 ფ. 95 სანტ., ლ. ბალანჩივაძე 50 ფ. 95 სანტ., ნ. ცინცაძე 50 ფრ., პ. სარჯველაძე 25 ფრ., ი. ქარსელაძე 20 ფრ., ვ. ტუღუში 20 ფრ., ს. კეკელიძე 15 ფრანკი.

ათ-ათი ფრანკი: მ. მელუა, აკ. ვადაჭკორია, გ. ბოლქვაძე, აკ. მეფარიშვილი, მ. ვარდოიანი, მ. ვარდოიანისა, ალ. ბებურიშვილი, ელ. ბებურიშვილისა, შ. აბდუშელი, გრ. ცინცაძე, გრ. ბარამიძე, ს. მურმანიძე, ს. ჭყონია, კ. ბოკუჩავა, დ. ბუაჩიძე—გერ. ცეცხლაძე, ი. კუპრაძე, გ. გოდელაძე 5 ფ. სულ 407—80.

◆ ◆ ◆

შემდეგი ნომერი გამოვა სექტემბერში.

◆ ◆ ◆

დასაბეჭდი წერილები, ფული და სხვა უნდა გამოიგზავნოს შემდეგი მისამართით:

M-r OURATADZÈ
10. rue Jules-Ferry. Leuville-s-Orge (S.-et-O.)
France

Arpajon— Imprimerie de *La Gazette de Seine-et-Oise*.

Le Gérant : René Toussaint.